

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องทรรคนะของผู้บริหารกับครู ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีต่อการบริหารของสถานศึกษาในสังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี มีขอบเขตการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐาน และแนวทางการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. สถานศึกษาในสังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี
 - 1.1 นโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
 - 1.2 แนวคิด หลักการและภารกิจ
 - 1.3 วิสัยทัศน์ และ พันธกิจ
 - 1.4 เป้าหมายในการดำเนินงาน
 - 1.5 กลยุทธ์ / แนวทางการดำเนินงาน
2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
 - 2.1 ความหมายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา
 - 2.3 ความหมายของทรรคนะ, บทบาทและหน้าที่
 - 2.4 บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหาร, ครู, ผู้ปกครองและนักเรียนในสถานศึกษา
 - 2.5 การประกันคุณภาพการศึกษา
3. การบริหารสถานศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี
 - 3.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
 - 3.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการบริหารสถานศึกษา
 - 3.3 ขอบข่ายการบริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
 - 3.3.1 การบริหารงานวิชาการ
 - 3.3.2 การบริหารงานงบประมาณ
 - 3.3.3 การบริหารงานบุคคล
 - 3.3.4 การบริหารงานทั่วไป
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สถานศึกษาในสังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี

1. นโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 11) กล่าวถึง นโยบายด้านการศึกษาไว้ดังนี้

1) เร่งปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติโดยเร็ว โดยยึดหลักการคุณธรรมนำความรู้ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชน 2) กระจายอำนาจการบริหารจัดการ สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาโดยเน้นการส่งเสริมสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้สามารถ บริหารจัดการในฐานะนิติบุคคลอย่างสมบูรณ์ และการเสริมความเข้มแข็งให้แก่สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนสถานศึกษาให้มีความพร้อมและมีมาตรฐานโดยเร็ว 3) ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชน เอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดและ สนับสนุนการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการจัดดำเนินการเอง การร่วมดำเนินการในรูป สหकार การสนับสนุนทรัพยากร และการกำกับ ติดตามการดำเนินงาน 4) เร่งพัฒนาบุคลากร แกนนำทางการศึกษาในทุกกระดับ เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นกำลังสำคัญในการ ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา 5) ให้ความสำคัญแก่การขยายโอกาสทางการศึกษาและยกระดับ ความรู้ความสามารถให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และประชากรวัยแรงงาน เพื่อสร้างโอกาสใน การทำงาน พัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต 6) เร่งพัฒนาการศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต เพิ่มโอกาสใน การทำงาน และเสริมสร้างความสมานฉันท์บนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่การสร้างขวัญกำลังใจและความปลอดภัยแก่ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ให้ความสำคัญกับโครงสร้าง การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูง 7) ทบทวนและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการศึกษาที่เป็น อุปสรรคต่อการปฏิรูปการศึกษาและเร่งผลักดันกฎหมายการศึกษาที่สำคัญเพื่อให้มีผลบังคับใช้

2. แนวคิด หลักการและการกิจ

2.1 แนวคิดและหลักการการศึกษานอกโรงเรียน

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550, หน้า 11) กล่าวว่า การศึกษา นอกโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ให้มี ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะ สนองความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชนได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องมีการจัดการศึกษา นอกกระบบโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า สามารถตอบสนองความต้องการ ของประชาชนได้อย่างหลากหลายและทั่วถึง โดยเฉพาะในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษานอกกระบบโรงเรียน โดยทำให้

การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป การศึกษานอกโรงเรียนได้นำปรัชญา “คิดเป็น” มาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งเน้นที่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตคนให้มีความสุข ซึ่งบุคคลสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้ หากสามารถแก้ไขปัญหาและปรับตัวให้ประสานสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม โดยมีหลักการว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของการเรียนของมวลชน ก็เพื่อมุ่งให้เกิดความประสมกลมกลืน เข้ากันได้ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสอดคล้องจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ หรือสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งเรียกว่า “คิดเป็น”

2.2 ภารกิจการศึกษานอกโรงเรียน

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550, หน้า 11) กล่าวว่า ภารกิจหลักของการศึกษานอกโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) จัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งจัดการศึกษาให้กับประชาชนและผู้ด้อยโอกาสที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อ่านออก เขียนได้ รวมทั้งการจัดการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพในรูปแบบต่างๆ เพื่อยกระดับการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมาย 2) ส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ในรูปแบบของการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา สื่อรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา สื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และการจัดนิทรรศการวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา 3) ส่งเสริมการศึกษาคามอภัยาศัย โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและทันสมัยรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา และรายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น

3. วิสัยทัศน์และพันธกิจ

3.1 วิสัยทัศน์

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550, หน้า 12) กล่าวว่า สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริม และพัฒนาประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นบุคคลใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามความต้องการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 พันธกิจ

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550, หน้า 13) กล่าวถึง พันธกิจของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี ดังนี้ 1) จัดการศึกษาให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบตามความต้องการและความจำเป็น 2) พัฒนาการเรียนรู้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้มีคุณธรรม ความรู้และทักษะการดำรงชีวิตบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

4. เป้าหมายในการดำเนินงาน

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 14) กล่าวว่า การศึกษาออกโรงเรียนมีเป้าหมายในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชากรวัยแรงงานอายุ 15-59 ปี จำนวน 2.31 ล้านคน ได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น โดยจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 ประชากรวัยแรงงานอายุ 15 - 39 ปี จำนวน 1.19 ล้านคน ได้รับการศึกษาไม่น้อยกว่าระดับมัธยมศึกษา

1.2 ประชากรวัยแรงงานอายุ 40 - 59 ปี จำนวน 1.12 ล้านคน ได้รับการบริการการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 100,000 คน จาก 895 อำเภอ/เขต มีความรู้และทักษะการดำรงชีวิตบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ภาคส่วนของสังคม จำนวน 4,497 ภาคี มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 6,400,000 คน ได้รับการบริการการเรียนรู้ตลอดชีวิตตลอดชีวิตจากสื่อเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้

5. กลยุทธ์ / แนวทางการดำเนินงาน

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 15) กล่าวว่า แนวทางการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี ให้ดำเนินงานตามกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและทั่วถึง
ตัวชี้วัด

1.ฐานข้อมูลความต้องการการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายรายบุคคล และรายชุมชน

2. แผนการเรียนรู้ตามความต้องการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายรายบุคคล และรายชุมชน

3. ระบบการให้บริการข่าวสารข้อมูลสารสนเทศแก่กลุ่มเป้าหมาย

แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดกิจกรรมสร้างกระแสให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนัก และเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. คัดเลือกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเจาะลึกจัดกิจกรรมนำร่อง โดยดำเนินการ 1 อำเภอ 2 ตำบล (เป็นตำบลนำร่องเดิม 1 ตำบล และเพิ่มใหม่อีก 1 ตำบล) เพื่อแสวงหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

3. พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้เชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย (กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงแรงงาน) จัดทำข้อมูลรายบุคคล รายกลุ่ม และตรวจสอบข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ดำเนินงาน

4. มีฐานข้อมูลที่ระบุความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่

5. พัฒนาระบบให้บริการข่าวสารข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและสะดวกรวดเร็วในทุกสถานศึกษา

6. จัดทำแผนการเรียนรู้รายบุคคล รายครอบครัว และรายกลุ่มในแต่ละชุมชน

7. พัฒนาระบบอุปถัมภ์ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานไว้ว่า “สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมและพัฒนาประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นบุคคลใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ตามความต้องการอย่างต่อเนื่อง เพื่อไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีจุดเน้นการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การยกระดับการศึกษาของประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 - 59 ปี) ให้ได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา และมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย 9.5 ปี ภายในปี 2551 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนจึงสร้างกระแสความสำคัญความต้องการทางการศึกษาของประชาชน โดยมีการสำรวจความต้องการทางการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึกเป็นรายตำบล / รายกลุ่ม การเสริมสร้างความเข้าใจ ความตระหนักในความสำคัญของการเข้ารับบริการการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการศึกษานอกโรงเรียน การพัฒนาระบบฐานข้อมูล การใช้คู่มือส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลยุทธ์ที่ 2 ปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ตัวชี้วัด

1. ทุกสถานศึกษามีคลังหลักสูตรและสื่อที่พร้อมให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์การให้บริการ

2. สถานศึกษามีนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (1 สถานศึกษา 1 นวัตกรรม)

3. มีรายงานการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ของผู้จบการศึกษาแต่ละหลักสูตร

4. สถานศึกษามีระบบการประเมินเทียบโอนความรู้และประสบการณ์
5. สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินงาน

1. พัฒนาหลักสูตร สื่อและกระบวนการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีชีวิตประชาธิปไตย
2. เร่งพัฒนาการศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิต เพิ่มโอกาสในการทำงาน และเสริมสร้างสมานฉันท์บนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม
3. จัดทำคลังเกี่ยวกับหลักสูตร สื่อ เครื่องมือวัดผลประเมินผล เทคนิคกระบวนการจัดการเรียนรู้ จากหลักสูตรและกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเองและขององค์กร หน่วยงานชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนแบบกลุ่ม แบบชั้นเรียนแบบทางไกล การเรียนรู้โดยใช้เทคนิค (e-learning) การศึกษาดูงาน เวทีประชาคม การเรียนจากแหล่งการเรียนรู้ การเรียนจากการฝึกปฏิบัติจริง โดยจัดทำข้อมูลการเรียนรู้รายบุคคลรายกลุ่มและรายชุมชน เพื่อสะสมผลการเรียนรู้และประสบการณ์
5. พัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ และให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองตามศักยภาพ
6. ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยมุ่งเน้นการประเมินความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน
7. นำการจัดการความรู้มาใช้เพื่อปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
8. จัดบริการแนะแนวการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง
9. ส่งเสริมให้มีการเทียบความรู้และประสบการณ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน
10. ส่งเสริมให้มีการประเมินเทียบระดับการศึกษาแก่ผู้สนใจอย่างกว้างขวาง
11. วิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาคตามอัธยาศัย
12. พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก

การปฏิรูปการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ.2548-2551 กำหนดเป้าหมายภายในปี 2551 ประชาชนจะต้องได้รับการศึกษาเฉลี่ย 9.5 ปี และร้อยละ 50 ของประชากรวัยแรงงานได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมุ่งแก้ปัญหา สร้างชีวิตใหม่และผู้เรียนสามารถสะสมผลการเรียน และเทียบโอนได้โดยใช้หลักสูตรบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของผู้เรียน มีวิธีเรียน การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สามารถเทียบโอนความรู้ประสบการณ์ และเทียบระดับการศึกษา รวมทั้งพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และภูมิปัญญาให้เป็นฐานความรู้ชุมชน

ตัวชี้วัด

1. ห้องสมุดประชาชนได้รับการพัฒนากิจกรรมให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต
2. มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่หลากหลายซึ่งเพิ่มโอกาสการเข้าถึงความรู้

ของประชาชน

3. มีการส่งเสริมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินงาน

1. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้ของประชาชน
2. เพิ่มช่องทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - วิทยุกระจายเสียง
 - วิทยุโทรทัศน์
 - สื่อมัลติมีเดีย (multimedia) โดยพัฒนาเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต
 - การเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคนิค (e – learning)
 - ให้บริการในรูปแบบออนไลน์
3. ส่งเสริมและพัฒนาระบบการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ในการดำเนินชีวิตให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย
 4. ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีชีวิต เช่น ห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ หน่วยบริการการศึกษานอกโรงเรียนเคลื่อนที่
 5. ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญา และสื่อในชุมชน ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของบุคคล และชุมชน เช่น หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน เคเบิลทีวี
 6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาและนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการระบบการเรียนรู้ในแหล่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7. พัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างการเรียนรู้ ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ภายนอก

การสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และการยกระดับการศึกษาเฉลี่ยทั้งประเทศจาก 8.2 ปี ให้ถึง 9.5 ปี ซึ่งจะต้องยกระดับภาคการศึกษาของประชากรวัยแรงงานให้มีการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา และเปิดช่องทางการเรียนรู้สู่ทุกคน โดยการขยายและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 25 เช่น ห้องสมุดประชาชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ นวัตกรรม การเข้าค่าย อินเทอร์เน็ต การเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี ทักษะศึกษาและอื่นๆ

กลยุทธ์ที่ 4 ผนึกกำลังภาคีเครือข่ายจัดการศึกษา ตัวชี้วัด

1. จำนวนภาคีเครือข่ายในแต่ละพื้นที่ที่ร่วมจัดการศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
 2. จำนวนกิจกรรมของสถานศึกษาที่มีภาคีเครือข่ายร่วมจัด (ทุกกิจกรรมของแต่ละสถานศึกษามีภาคีเครือข่ายร่วมจัด)
 3. ร้อยละของผู้รับบริการที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของภาคีเครือข่าย
- #### แนวทางการดำเนินงาน
1. แสวงหาและจัดทำฐานข้อมูลภาคีเครือข่ายในการจัดการเรียนรู้ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
 2. สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ
 3. สร้างแรงจูงใจให้เกิดการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนกับภาคีเครือข่าย
 4. ส่งเสริมให้มีการระดมการใช้ทรัพยากรร่วมกันกับภาคีเครือข่าย
 5. จัดและพัฒนากิจกรรมเครือข่ายสัมพันธ์
 6. ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อการปรับปรุง พัฒนาและขยายผลการดำเนินงาน
 7. วิจัยและพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา

การส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยแสวงหาภาคีเครือข่าย ประสานงาน และสนับสนุนความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจให้ภาคีเครือข่ายเห็นความสำคัญและปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดการศึกษา

และร่วมจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในสัดส่วนร้อยละ 20 เป็นร้อยละ 80 และสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้จัดเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยดำเนินงานโครงการฝึกกำลังภาคี เครือข่าย

กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริการ

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละของสถานศึกษาผ่านเกณฑ์การประเมินตัวชี้วัดธรรมมาภิบาลระดับกลาง
2. จำนวนบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาในสาขาการทำงานได้ตรงตามงานที่รับผิดชอบ
3. มีระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

แนวทางการดำเนินงาน

1. พัฒนาระบบการทำงานในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (R&D) อย่างต่อเนื่อง
2. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการบริหาร และการจัดการความรู้ เพื่อเป็นบุคลากรแกนนำในการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียน
3. เสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล
4. ปรับวิธีการบริหารจัดการทรัพยากร ระหว่างภายในหน่วยงานและต่างหน่วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ทรัพยากร
5. ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการบริการประชาชน
6. ปรับและพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การบริการ ณ จุดเดียว (one-stop service)
7. พัฒนาระบบการประสานงานให้มีประสิทธิภาพ เช่น
 - การแจ้งข่าวสารผ่านระบบโทรศัพท์มือถือและการติดต่อสื่อสาร (e-mail)
 - การจัดทีมผู้ประสานงานระหว่างส่วนกลางและผู้ปฏิบัติ (ทีมผู้เชี่ยวชาญ ประจำภาค ทีมพี่เลี้ยงประกันคุณภาพการศึกษา ทีมศึกษานิเทศก์ ฯลฯ) มุ่งเน้นการพัฒนา ระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความสามารถและเป็นนักจัดการมืออาชีพ เสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงาน โดยใช้หลักธรรมมาภิบาล การปรับปรุงโครงสร้างและบทบาท ภารกิจของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน จากบทบาทผู้จัดเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันสังคมเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ตลอดจนการปรับปรุง กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานของการศึกษานอกโรงเรียน สถานศึกษา ทุกแห่งต้องดำเนินงานให้เป็นไปตาม 5 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดกิจกรรมสร้างกระแสให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลยุทธ์ที่ 2 ปรับวิธีการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร สื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เพิ่มการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา กลยุทธ์ที่ 4 ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริการ โดยใช้หลักธรรมาภิบาล การปรับปรุงโครงสร้างและบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1. ความหมายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ตันสนีย์ สานุ่ม (2548, หน้า 31) กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการดำเนินงานจัดการในงานใดงานหนึ่ง โดยได้ผลประโยชน์และเสียผลประโยชน์ร่วมกัน ในการดำเนินงานนั้นทุกคนต้องร่วมกันคิด วางแผน ร่วมตัดสินใจ ควบคุมและประสานการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการจัดการศึกษานั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้บริหาร นักเรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชนในท้องถิ่น

กัลยา พลธีรักษ์ (2549, หน้า 13) กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมบริหารในการทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2550, หน้า 59) กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินงานของส่วนราชการ เช่น ประชาชน ชุมชนในท้องถิ่น บุคลากรในส่วนราชการ ผู้ส่งมอบ รวมทั้งผู้รับบริการด้วย แม้ว่าผู้รับบริการเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ควรแยกผู้รับบริการที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ออกมาเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของแต่ละกลุ่มได้อย่างชัดเจน

เอ็ดเลย์ (Edley , 1992, p.35) กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการบริหารงานของสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนในท้องถิ่น

เซ็ง(Cheng, 1996, p.12) กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง การดำเนินงานหรือการบริหารจัดการโดยกลุ่มบุคคลซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมนั้นๆ การบริหารโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนคณะครู ผู้ปกครอง ชุมชน มารวมตัวเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ได้มีโอกาสร่วมจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

สรุปได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ร่วมดำเนินงาน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ทั้งในด้านกระบวนการในการวางแผน การควบคุม การประสานงาน การจัดบุคลากร ในการดำเนินงานร่วมกัน และผลการดำเนินงาน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ระบบโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา

สุรพล พุฒคำ (2546, หน้า36-38) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา เลือกที่จะเข้ามาร่วมจัดการศึกษากับสถาบันการศึกษา ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

1. เกณฑ์ที่นักเรียนและผู้ปกครองใช้ประเมินสถาบันอุดมศึกษา เลือกสถาบันที่ดีที่สุด มีเกณฑ์ได้แก่ มูลค่าเพิ่มที่นิสิตนักศึกษาได้รับ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ คณาจารย์ เกียรติภูมิ ทำเลที่ตั้งสถาบัน ความหลากหลายของหลักสูตร และค่าเล่าเรียน
2. เกณฑ์ที่ผู้ใช้บัณฑิตประเมินสถาบันเพื่อเลือกบัณฑิตที่ดีที่สุด ได้แก่ บัณฑิตและหลักสูตรที่บัณฑิตเรียนมา
3. เกณฑ์ที่ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาใช้ประเมิน ปรับปรุงสถาบันมี 5 เกณฑ์ ได้แก่ คุณภาพของอาจารย์ คุณภาพของหลักสูตร คุณภาพของนักศึกษาใหม่ สิ่งอำนวยความสะดวก และคุณภาพการบริการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 22) ได้กล่าวถึง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของสถานศึกษา ที่ประกาศโดยคณะกรรมการการสถานศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหาร ต้องเปิดใจกว้าง สร้างทางออก ผูกใจครู ใจนักเรียน เพียรดึงชุมชน
2. ครูต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทัศนียกัลยามิตร ประกอบกิจด้วย วิธีหลากหลาย มุ่งหมายผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. นักเรียนของชุมชน ต้องเป็นผู้ที่ เก่ง ดี มีความสุข ชุมชน และผู้ปกครอง ต้องร่วมแรงร่วมใจ ให้ข้อคิด นิมนต์ปัจจัย สานสายใยผูกพัน

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า25-29) ได้กล่าวไว้ว่า การกระจายการบริหารจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษาตามแนวการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา มุ่งกระจายอำนาจ การตัดสินใจไปให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มากที่สุด ให้ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการศึกษาในฐานะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ของสถานศึกษาโดยตรง เป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านการเงิน ด้านการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและให้มีการบริหารในรูป คณะกรรมการสถานศึกษา โดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด ตามลักษณะงานในหน้าที่และลักษณะอื่นๆ 9 ประการ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ นักเรียน ครู และผู้บริหาร มาอยู่ร่วมกันทุกคนมีสิทธิในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียน
 2. การตัดสินใจโดยมีส่วนร่วมจากครู และนักเรียน
 3. บริหารงบประมาณด้วยตนเองได้ตรงความต้องการแก้ปัญหาได้ทันการ และเพิ่มแหล่งทรัพยากรการศึกษา
 4. การพัฒนาเป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเอง เพื่อพัฒนาสถานศึกษา ครู และนักเรียนโดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหา
 5. ผู้บริหารเป็นผู้กระตุ้นและประสานงานให้บุคลากรปฏิบัติ พร้อมเป็นผู้พัฒนาทรัพยากร มีความรู้ มีเทคนิคการบริหารทันสมัย พัฒนาการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ใจกว้างรับความคิดเห็นของทุกคน
 6. บทบาทของครู เป็นผู้ร่วมงาน ผู้ตัดสินใจและผู้ริเริ่ม
 7. บทบาทของผู้ปกครอง เป็นผู้รับบริการเชิงคุณภาพ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วม และให้ความร่วมมือเป็นผู้สนับสนุนสถานศึกษา
 8. การร่วมงาน เน้นการทำงานเป็นทีมและร่วมมือฉันท์สามัคคี บรรยากาศองค์กรเป็นแบบร่วมมือ
 9. การประเมินผลเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับปรุง
- นอกจากนี้ อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 75-77) ยังได้กล่าวถึงกรอบแนวคิดหลักในการบริหารและจัดการศึกษาโดยเน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา มีดังนี้
1. รัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้หน่วยงานระดับเขต และสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางการศึกษามากขึ้น ทำหน้าที่ประสานงานให้การปฏิบัติสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
 2. ระดับท้องถิ่น เขตการศึกษาและศึกษาธิการเขตเป็นผู้สนับสนุน และส่งเสริมให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพด้วยตนเองได้
 3. ในระดับสถานศึกษา ผู้อำนวยการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้การสนับสนุน และเป็นผู้นำในการจัดองค์การ และการปกครองเป็นผู้ประสานงานให้มีกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ส่วนครูนั้นนอกจากเป็นผู้รับผิดชอบด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนแล้ว ยังต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติและการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของสถานศึกษาด้วย สำหรับนักเรียนจะมีสิทธิในการเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนและบริการต่างๆ ที่นักเรียนต้องการ
 4. ผู้ปกครองและนักเรียนถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ในการจัดการศึกษา โดยเป็นหุ้นส่วนในการบริหารจัดการของสถานศึกษา และการจัดการศึกษาต้องเน้นความสอดคล้อง กับความต้องการของชุมชนด้วย

เอ็ดเลย์ (Edley , 1992, p. 20) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารสถานศึกษาว่า เป็นการบริหารโดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้มีอำนาจตัดสินใจในระดับสถานศึกษาไม่ได้มีแต่เพียงผู้บริหารเท่านั้น แต่ยังมีตัวแทนคณะครูและผู้ปกครองร่วมอยู่ด้วย คณะบุคคลเหล่านี้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กำหนดการและเวลาต่างๆ การควบคุมวินัยนักเรียน งานบุคลากรและงบประมาณ

จากแนวความคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาของชุมชน เพราะในการทำงานบริหารจัดการต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน และประชาชนในท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน โดยสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และให้มีการบริหารในรูปแบบกรรมการสถานศึกษา โดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุด เกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด

3. ความหมายของทรรศนะ บทบาทและหน้าที่

3.1 ความหมายของทรรศนะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546, หน้า 502) กล่าวว่า ทรรศนะ หมายถึง ความคิดเห็นที่เกิดจากความรู้สึก เจตคติและประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มบุคคล โดยการแสดงความคิด ความรู้สึกร่วมกัน และเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจร่วมจัดการดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการจัดการกับบางสิ่งบางอย่าง เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

พจนานุกรมไทย ฉบับอธิบาย 2 ภาษา (2546, หน้า 390) กล่าวว่า ทรรศนะ หมายถึง 1) จุดหรือท่าทีที่เรามองสรรพสิ่ง (point of view) ทรรศนะเฉพาะการทหารอย่างเดียว ปรับปรุงทรรศนะทางด้านการใช้แรงงาน 2) มอง, สังเกตการณ์ (look over)

สุชาติ เปาวีมาน (2545, หน้า 7) ทรรศนะ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์

บุญเลิศ รอดเชื้อ (2547, หน้า 7) ทรรศนะ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการสอน ผู้ปกครองนักเรียน

สรุปได้ว่า ทรรศนะ หมายถึง ความคิดเห็นที่เกิดจากความรู้สึก เจตคติและประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มบุคคล โดยการแสดงความคิด ความรู้สึกร่วมกัน และเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหารตัดสินใจร่วมจัดการดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการจัดการกับบางสิ่งบางอย่าง เพื่อประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาของศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนมีความเหมาะสม

3.2 ความหมายของบทบาทและหน้าที่

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 602) อธิบายความหมายไว้ว่า “บทบาท” หมายถึง เป็นการกระทำหน้าที่ กำหนดให้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น

พจนานุกรมไทย-จีน-อังกฤษ (2549, หน้า 655) กล่าวว่า “บทบาท” หมายถึง กิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสรรพสิ่ง

ไทเลอร์ (Taylor, 1988, p.737) กล่าวว่า “บทบาท” หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ถูกผู้อื่นคาดหวังว่าจะต้องแสดงออกให้สอดคล้องเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การงานของบุคคลนั้น

คอตแมน (Cottman, 1998, p.74) กล่าวว่า “บทบาท” หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่คนคาดหวังว่า ผู้ครองตำแหน่งในกลุ่มหรือในองค์กรจะต้องแสดงหรือปฏิบัติตามตำแหน่งเหล่านั้น

กู๊ด (Good, 2004, p. 502) ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” คือ ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละบุคคลภายในกลุ่มที่กำหนด แบบพฤติกรรมของหน้าที่ที่คาดหวัง หรือหน้าที่ที่บุคคลต้องกระทำให้บรรลุผลสำเร็จ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่กำหนด

สรุปได้ว่า “บทบาท” คือ ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล บุคคลใดมีสถานภาพหรือตำแหน่งอย่างใด ก็ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพหรือตำแหน่งของตนที่ได้มา ไม่ว่าจะได้มาโดยกำเนิด โดยการกระทำ หรือโดยการแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 247) อธิบายว่า “หน้าที่” หมายถึง กิจที่ควรกระทำหรือกิจที่ต้องทำ

พจนานุกรมไทย-จีน-อังกฤษ (2549, หน้า 1520) กล่าวว่า หน้าที่ หมายถึง หน้าที่อันต้องปฏิบัติ หน้าที่และสิทธิพลเมืองควรรับผิดชอบ ภารกิจที่จะต้องทำ

ธงชัย สันติวงษ์ (2550, หน้า 89) กล่าวว่า หน้าที่ หมายถึง ภาระและความรับผิดชอบของประชาชนชาวไทยทุกคน ซึ่งต้องยึดถือปฏิบัติในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ ภายใต้การปกครองระบบประชาธิปไตย

นพพงษ์ บุญจิตรคุลย์ (2550, หน้า 168) กล่าวว่า หน้าที่ หมายถึง ข้อปฏิบัติของบุคคลทุกคนที่จะต้องกระทำให้เกิดประโยชน์เป็นผลดีต่อประเทศชาติบ้านเมือง หน้าที่ต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติ กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหลายประการ

รุ่ง แก้วแดง (2550, หน้า 62) กล่าวว่า หน้าที่ หมายถึง กิจที่ควรทำ กิจที่ต้องทำ ซึ่งแตกต่างกันไปตามบทบาทของแต่ละคน เช่น พ่อแม่มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก ส่วนลูกมีหน้าที่แสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ นักเรียนมีหน้าที่เรียนหนังสือ

ฮัดกินสัน. (Hodgkinson, 1991, p. 10) กล่าวว่า "หน้าที่" หมายถึง ภารกิจหรืองานที่แต่ละคนที่ครองตำแหน่งจะต้องปฏิบัติ

อินโดยาโต (Indriyanto, 1993, p. 705) อธิบายความหมายของคำว่า "หน้าที่" หมายถึง งานการปฏิบัติ การบริหารหรือธุรกิจที่ต้องกระทำตามคำสั่งให้เกิดผลด้วยความยินดี หรือการปฏิบัติงานตามตำแหน่งงานอาชีพหรืองานวิชาชีพ เป็นพฤติกรรมที่ได้กำหนดให้กระทำโดยความจำเป็นทางหลักศีลธรรม ความต้องการตามขนบธรรมเนียมหรือความพึงพอใจ โดยอาศัยความรู้ถึงความถูกต้องและความเหมาะสม

กู๊ด (Good, 2004, p. 498) ให้ความหมายของคำว่า "หน้าที่" คือ เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องจำยอมกระทำ โดยภาระจำยอมนั้น ตามปกติแล้วจะเป็นไปตามหลักศีลธรรม แต่บางครั้งก็เป็นไปตามกฎหมายหรือข้อตกลง จึงกล่าวได้ว่า "หน้าที่" หมายถึง กิจที่ต้องกระทำ หรือสิ่งที่บุคคลจำเป็นต้องกระทำ อาจเป็นความจำเป็นตามหลักศีลธรรม กฎหมายหรือด้วยความสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม

สรุปได้ว่า "บทบาทและหน้าที่" หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่ต้องกระทำโดยเป็นไปตามหลักศีลธรรม กฎหมายหรือด้วยความสำนึกที่ถูกต้อง ให้สำเร็จตามคำสั่ง ตามกฎหมายในความถูกต้องเหมาะสม

4. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและนักเรียนในสถานศึกษา

4.1 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 39 และพระราชบัญญัติระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 มาตรา 35 กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นโรงเรียนนิติบุคคลและได้รับการกระจายอำนาจการบริหารด้านวิชาการ บุคลากรงบประมาณและการบริหารทั่วไป ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นไปตามภารกิจ ขอบข่ายงานดังกล่าว และควรมีบทบาทที่สำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน ปีงบประมาณ 2550

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 82) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ มีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม องค์กรต่างๆ เผชิญกับสถานการณ์ของการแข่งขันสูงขึ้น ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรจำเป็นต้องพัฒนาสร้างความสามารถขององค์กรให้มีศักยภาพสูงขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวตอบสนองต่อการผันแปรอย่างรวดเร็ว ท้าทายจากปัจจัยที่เป็นแรงกดดัน และคงไว้ซึ่งความสามารถในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว ประสิทธิภาพของสถานศึกษาที่เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดจากความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสถานศึกษา แต่เป็นการผสมผสานในความสามารถส่วนบุคคล (specialized capabilities) กับความสามารถตามหน้าที่การงาน (functional capabilities) เข้าด้วยกันทำให้เกิดเป็นภูมิความรู้ ภูมิปัญญาและ

ความสามารถเฉพาะของสถานศึกษา ร่วมกับการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา ภายใต้บริบท สภาพแวดล้อมในการทำงานของสถานศึกษานั้น ๆ อันนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการปรับใช้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ เพื่อคุณภาพของสถานศึกษาดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่น ใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิด ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา มีศักยภาพในการจัดการระบบบริหารของโรงเรียน โดยนำระบบคุณธรรมมาใช้ในโรงเรียน (mentor) สร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีกำลังใจที่เป็นครูดี ครูเก่ง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (2542, หน้า 83-84) ได้กระจายอำนาจการบริหารจัดการให้สถานศึกษา กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ ประกอบด้วย 1.1) ผู้บริหารควรมีความรู้และเป็นผู้นำด้านวิชาการ 1.2) ผู้บริหารมีความรู้ ทักษะประสบการณ์ด้านการบริหารงาน 1.3) สามารถใช้ความรู้และประสบการณ์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันที 1.4) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 1.5) รอบรู้ทางด้านการศึกษา ความรับผิดชอบ และแสวงหาข้อมูลข่าวสาร 1.6) รายงานผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบในการใช้นวัตกรรมทางการบริหาร 1.7) คำนึงถึงมาตรฐานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย 2.1) เข้าใจนโยบาย อำนาจหน้าที่และกิจกรรมในหน่วยงาน 2.2) มีความรู้ระบบงบประมาณ 2.3) เข้าใจระเบียบคลัง วัสดุ การเงิน 2.4) มีความซื่อสัตย์ สุจริต 2.5) มีความละเอียดรอบคอบ 2.6) มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล 2.7) หมั่นตรวจสอบการใช้งบประมาณอยู่เสมอ 2.8) รายงานการเงินอย่างเป็นระบบ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย 3.1) มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล 3.2) เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีอารมณ์ขัน 3.3) เป็นนักประชาธิปไตย ประนีประนอม อุดหนุน ออกถ้อย 3.4) เป็นนักพูดที่ดี มีความสามารถในการประสานงาน 3.5) มีความสามารถจูงใจให้คนร่วมกันทำงาน 3.6) กล้าตัดสินใจ มุ่งมั่นพัฒนาองค์กร 4) ด้านการบริหารทั่วไป ประกอบด้วย 4.1) เป็นนักวางแผนและกำหนดนโยบายที่ดี 4.2) เป็นผู้ที่ตัดสินใจและวินิจฉัยสั่งการที่ดี 4.3) มีความรู้และบริหารโดยใช้ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย 4.4) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร 4.5) รู้จักมอบอำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้ที่เหมาะสม 4.6) มีความคล่องแคล่ว ว่องไว และตื่นตัวเสมอ 4.7) มีความรับผิดชอบสูง ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค 4.8) กำกับ ติดตาม และประเมินผล

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรีในยุคปฏิรูปการศึกษา ต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร การศึกษาให้ทันสมัยการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง และมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนทุกคน มีความรู้ มีความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษาอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรีในยุคปฏิรูปการศึกษา ควรมีลักษณะ ที่สำคัญ คือ นักพัฒนา นักแก้ปัญหา นักตัดสินใจ นักประนีประนอม นักการทูต นักวางแผน นักปกครองและนักปราชญ์

4.2 บทบาทหน้าที่ของครูศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี

อุทุมพร จามรมาน (2544, หน้า 6) กล่าวว่า ครูอาชีพตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ไว้ว่า ครูเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา คุณภาพให้ครบถ้วนทุกด้าน ด้านความดี ปัญญา สุขภาพกายแข็งแรง ความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ความเป็นไทยและสามารถพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ และอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ ครูจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปฏิบัติ หน้าที่ครูอย่างสมบูรณ์แบบ สร้างความมั่นใจให้สังคมยอมรับว่าครูอาชีพเป็นสถาบันวิชาชีพ ชั้นสูง ครูต้องปรับตนเองเพื่อเข้าสู่ครูอาชีพโดยมีภาวะงาน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับข้อมูลตนเองและชุมชน รวมทั้งสามารถพัฒนาสาระเพิ่มเติมได้ ได้แก่ 1.1) ร่วมศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลชุมชนทุกด้าน 1.2) ร่วมกำหนดโครงสร้างหลักสูตร โดยเฉพาะการกำหนดเวลา 1.3) ใช้ความรู้ความสามารถ เฉพาะกลุ่มสาระที่มีความถนัดมากที่สุด ร่วมมือกันกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี 1.4) รวมครูที่รับผิดชอบการสอนชั้นเดียวกันออกแบบหลักสูตรชั้น/ปี 1.5) ออกแบบการเรียนรู้ โดยจัดทำเป็นแผนการเรียนรู้เป็นรายคาบ/ชั่วโมง 1.6) ร่วมกำหนดระบบวิธีการและเกณฑ์ การวัดและประเมินผลของโรงเรียน

2. การพัฒนาการสอน ครูอาชีพต้องพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน เช่น 2.1) เป็น ครูภาษาไทย ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติและเป็นเครื่องมือ สื่อสารแสวงหาความรู้ ครูทุกคนต้องเป็นครูภาษาไทย ดูแลการพัฒนาด้านภาษา 2.2) เป็นครูแนะแนว ครูต้องรู้จัก ผู้เรียน ค้นหาวิธีการเรียนรู้ที่นักเรียนถนัด เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ 2.3) เป็นครู หน้าที่ พลเมือง ศิลธรรม การจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูต้องสอดแทรก การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ 2.4) เป็นครูวัดผลการเรียนการสอน ต้องควบคุมการประเมินสภาพจริงเพราะจะเป็นผลดีในการดูแลพัฒนาการของผู้เรียน อย่างต่อเนื่องผู้เรียนได้รับการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ทันเพื่อน ครบถ้วนทุกผล การเรียนรู้ 2.5) เป็นครูวิจัย คือ การประเมินตนเอง นั่นเองว่าการสอนบรรลุผลตามที่ คาดหวังไว้หรือไม่ ควรต้องปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอะไรเป็นอย่างไร 2.6) ครูอาชีพต้องพัฒนา

ตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สอนหน่วยการเรียนรู้ใดหรือรายวิชาใด ต้องศึกษาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อครูสามารถโต้ตอบกับนักเรียนได้อย่างมั่นใจและสามารถนำคำตอบผิดของนักเรียนมาตั้งคำถามใหม่เพื่อให้ผู้เรียนหาคำตอบได้เองเป็นการกระตุ้นกระบวนการคิดและสรุปองค์ความรู้ที่ดี และนอกจากนั้น ครูยังสามารถตรวจสอบผลงานผู้เรียนที่มีวิธีการหลากหลายแตกต่างกันได้อย่างมั่นใจ

ครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) จำเป็นต้องมีคุณลักษณะของ "ครูยุคใหม่" เพื่อจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนค้นพบตนเองและเรียนรู้ได้ตามถนัด ความสามารถ และความสนใจมีศักยภาพตามความสามารถของตนเอง ดังนี้

1. ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. ให้ความรักชาติ มีความสามัคคี ความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความซาบซึ้ง ผลงานดีเด่นของครูไทย รู้จักธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและรู้จักแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ที่ดั่งงามของชาติ
3. ส่งเสริมให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมประจำใจ และมีคุณสมบัติต่างๆ อันพึงประสงค์ของสังคมไทย
4. ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการพัฒนาสร้างสรรค์และแก้ปัญหา สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี โดยอาศัยคุณธรรมและวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญ
5. ส่งเสริมบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก ในครอบครัว ชุมชน ประเทศ และในประชาคมโลก
6. ให้เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน เห็นคุณค่า มีความรับผิดชอบต่อทั้งระดับท้องถิ่น การอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

สรุปได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม เป็นคนดี คนเก่ง มีสุขภาพกายแข็งแรง ความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ อย่างมีความสุข ความเป็นไทย และสามารถพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ และต่อเนื่อง ทั้งด้านการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

4.3. บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองนักเรียนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2538, หน้า 2) กล่าวว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยงานของสังคม ทำหน้าที่หลักในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่เด็กเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม แต่ถึงอย่างไรก็ตามโรงเรียนทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็กให้ครบทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปได้ การศึกษา คือ การจัดประสบการณ์ที่เป็นรากฐานของธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเจตคติ ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเพื่อให้ตรงความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน และความเหมาะสมกับเศรษฐกิจและสังคม ทั้งยังเป็นการถูกต้อง

ตามระบอบประชาธิปไตยในการให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอีกด้วย โดยถือว่าสถานศึกษาเป็นของประชาชนเพื่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันสถานศึกษาก็เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมของสถานศึกษาด้วย

บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองในสถานศึกษา คือ ผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลังและเป็นกำลังสำคัญในการเสนอแนวคิดและประเมินประสิทธิภาพของสถานศึกษา ดังนั้น การจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมอะไรใช้ได้ดี ควรให้ผู้ปกครองรับทราบและเข้าใจจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองเป็นอย่างดี ผู้ปกครองควรพบปะครูสม่ำเสมอเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และควรสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้ครอบครัวอบอุ่น เข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 20) กล่าวว่า ผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดหาจัดทำวัสดุอุปกรณ์และสื่อประกอบการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนของครูและนักเรียน 2) ช่วยประชาสัมพันธ์สนับสนุนและเผยแพร่ความรู้เรื่องหลักสูตรแก่บุคคลที่ยังไม่เข้าใจในท้องถิ่น 3) แสดงความสนใจในการเรียนของผู้เรียนด้วยการซักถามผลการเรียน และช่วยเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม 4) ให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษา เมื่อสถานศึกษาขอความร่วมมือมา เช่น เป็นวิทยากรพิเศษให้กับสถานศึกษา หรือให้การสนับสนุนในด้านสถานประกอบการ เป็นต้น

อุทัย ดุลยเกษม (2540, หน้า 84-89) กล่าวว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนและพัฒนากิจการการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนและสถานศึกษามีความสมบูรณ์ บทบาทหน้าที่สำคัญมีดังนี้ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา 2) ร่วมกันแสวงหาความร่วมมือจากภาคีมาร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษา 3) ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 4) สนับสนุนทรัพยากร บุคคล ผลผลิต รายได้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและสถาบันพัฒนา ผู้บริหารการศึกษา (2541, หน้า 21) ได้กำหนดบทบาทของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ดังนี้ 1) การช่วยเหลือด้านวิชาการ 2) ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ 3) ให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ 4) การดูแลรักษาความปลอดภัย 5) ให้การช่วยเหลือด้านสวัสดิการแก่คณะครูและนักเรียน 6) การช่วยเหลือด้านวิทยากรชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชูศรี วงศ์รัตนะ (2544, หน้า 22) ได้เสนอแนวทางที่สามารถจัดเพื่อให้ผู้ปกครองและชุมชน องค์การส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานและจัดการสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีบทบาทในรูปคณะกรรมการชุดต่างๆ ของสถานศึกษา การเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ สถานศึกษาจะมีผู้เข้าร่วมให้คำปรึกษาร่วมตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ช่วยสอดส่องดูแลและวางแผนเพื่อพัฒนาสถานศึกษามีกิจกรรมหลากหลาย

ที่สถานศึกษาสามารถจัดให้ ผู้ปกครองชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา เช่น 1.1) ร่วมกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา 1.2) ร่วมจัดทำธรรมนูญ แผนการพัฒนาและแผนการปฏิบัติการสถานศึกษา 1.3) จัดหาทุนการศึกษา 1.4) การพัฒนาบุคลากร 1.5) การพัฒนาอาคารสถานที่สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 1.6) การจัดอาหารเสริม อาหารกลางวัน 1.7) การจัดโครงการเยี่ยมบ้าน 1.8) ประชาสัมพันธ์สถานศึกษา ฯลฯ

2. การเข้ามามีส่วนร่วมด้านวิชาการ ผู้ปกครอง ชุมชน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้หลายรูปแบบ ดังนี้

2.1 เป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กที่บ้าน และการช่วยเหลือกระตุ้นพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น พัฒนาการด้านภาษา การรักการอ่าน การปลูกฝังคุณธรรม นอกจากนี้ ยังช่วยเหลือในเรื่องการทำการบ้านของเด็กและแนะแนวในเรื่องต่างๆได้ เป็นอย่างดี

2.2 การเป็นวิทยากร สถานศึกษาคควรจัดให้มีการสำรวจคนในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูล ความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการ เช่น ใครมีความรู้ความสามารถพิเศษในเรื่องใด ก็เชิญมาเป็นวิทยากรพิเศษหรือเป็นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

2.3 การเป็นผู้ช่วยครู การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนมิได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น สถานศึกษาต้องดำเนินการให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

2.4 เป็นผู้ร่วมประเมินผลในแต่ละปี สถานศึกษาคควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานโดยเชิญผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงาน เช่น ประเมินแผนงาน/โครงการต่างๆ ว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่อย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานในปีต่อไป

2.5 ในกิจกรรมด้านอื่นๆ ในสถานศึกษา ในแต่ละปีสถานศึกษาคควรมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกือบตลอดทั้งปี สถานศึกษาคควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเชิญมาเป็นแขกของสถานศึกษาหรือร่วมเป็นคณะกรรมการการจัดงานต่างๆ เช่น กิจกรรมวันสำคัญ การแข่งขันกีฬานักเรียน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน ฯลฯ

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนสถานศึกษาในการจัดการศึกษา ดังนี้คือ การช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการ สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน การดูแลรักษาความปลอดภัย ให้การช่วยเหลือสวัสดิการแก่คณะครูและนักเรียน และด้านการช่วยเหลือด้านวิทยากรชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังกล่าวข้างต้นเป็นเรื่องที่หากกระทำแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ที่สำคัญ

ที่สุดคือ เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน แต่ทั้งนี้คณะครู โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเข้าหาชุมชนก่อน ครูต้องเป็นผู้นำและเป็นเครือข่ายของชุมชน ร่วมมือกับชุมชนแสวงหาแนวทางกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา มีความสมานฉันท์ร่วมมือร่วมใจ ให้ชุมชนมีความรู้สึกว่าคุณครูเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อย่าให้รู้สึกว่าจัดการศึกษาเป็นเรื่องของคุณครูฝ่ายเดียว

4.4. บทบาทหน้าที่ของนักเรียนศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี

นักเรียนเป็นปัจจัยหลัก นักเรียนต้องภาคภูมิใจในสถานศึกษาที่ศึกษา เชื่อมั่นในครูผู้บริหารและรักษาระเบียบวินัยของสถานศึกษา กล้าแสดงออกในสิ่งที่ดีและพัฒนาตนเอง รักตนเอง สามารถบูรณาการความรู้ เข้ากับชีวิตประจำวันตามความเหมาะสมของแต่ละวัย มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านและการค้นคว้า สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นคนดีมีคุณธรรม รู้จักคิดวิเคราะห์ มีทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ สร้างงาน สร้างอาชีพ สามารถนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างมั่นใจในตนเอง

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 20) กล่าวว่า ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรี ได้กำหนดแนวปฏิบัติสำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ดังนี้

1. นักเรียนแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของสถานศึกษา
2. นักเรียนต้องเป็นผู้มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมาย รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมไทย
3. นักเรียนต้องให้ความเคารพ ศรัทธา เชื่อฟังบิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์พระภิกษุ สามเณร ผู้สูงอายุ
4. นักเรียนต้องประพฤติตามระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติต่างๆ ของสถานศึกษา
5. นักเรียนต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เพศ วัย และมีความสุภาพอ่อนโยนทั้งกาย วาจา ใจ
6. นักเรียนต้องมาสถานศึกษาให้ทันเวลา ไม่ขาดเรียนหรือหนีเรียน และเข้าเรียนตรงเวลา ไม่ออกนอกเขตสถานศึกษาตั้งแต่มาถึงสถานศึกษา จนถึงเลิกเรียน
7. นักเรียนต้องตั้งใจศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการอ่าน เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถใช้เทคโนโลยี (ict) ในการเรียนและใช้ในชีวิตประจำวันได้ ศึกษาเล่าเรียนจนจบหลักสูตร
8. นักเรียนต้องไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติดและสิ่งเสพติดทุกชนิด ไม่เล่นการพนันทุกชนิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งในและนอกสถานศึกษา
9. นักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ รักความสามัคคี ไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรือรวมกลุ่มกันสร้างความเสื่อมเสียแก่ตนเอง ผู้อื่นและสถานศึกษา

10. นักเรียนต้องรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษา ความสะอาดห้องเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ สถานที่ บริเวณทั่วไป และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน มั่นคง ปลอดภัย สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ร่มรื่น สวยงามน่าอยู่อาศัย

11. นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

12. นักเรียนต้องช่วยกันสร้างและรักษาชื่อเสียง เกียรติคุณของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า นักเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรีต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ต้องประพฤติตามระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน มีความสุภาพอ่อนโยน ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เพศ วัยและฐานะ

5. การประกันคุณภาพการศึกษา

5.1 เหตุผลและความจำเป็น

รุ่ง แก้วแดง (2547, หน้า 117) กล่าวว่า ในการจัดการศึกษานอกจากทุกฝ่ายได้ใช้ความพยายามและลงมือปฏิบัติงานเพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดผลดีแล้ว แต่ผลงานบางครั้งยังไม่บรรลุเป้าหมายที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศึกษาเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ได้ เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของระบบขั้นตอน และการส่งเสริมสนับสนุนในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมและถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้มีหลักการและมาตรการการปฏิบัติงานสู่เป้าหมายที่ดีและเหมาะสม การศึกษานอกระบบเช่นเดียวกัน มีข้อที่แตกต่าง และมีสาระที่ไม่เหมือนกับการประกันคุณภาพการศึกษาในระบบอยู่บ้าง เนื่องจากการศึกษาทั้งสองรูปแบบมีพื้นฐานความเชื่อและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 22) กล่าวถึง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2)พ.ศ.2545 ในหมวดที่ 6 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับสถานศึกษา จึงต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับประกันคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเป็นผู้เข้ามาประเมินตัดสินคุณภาพ

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดทำเกณฑ์การพิจารณา และเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 9 มาตรฐาน 28 ตัวบ่งชี้ ที่ลงนามประกาศใช้ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (วิจิตร ศรีสอ้าน) วันที่ 10 ตุลาคม 2550 เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการประกันคุณภาพภายในสามารถปรับเปลี่ยนเกณฑ์ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาได้ตามสมควร

มิดเดิลเฮิร์ต (Middlehurt, 1997, p. 32) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาไม่ว่าจะเกิดขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ของการบริการจัดการภายในหรือเป็นการประกันคุณภาพจากภายนอก การประกันคุณภาพจะต้องสัมพันธ์กับมาตรฐานที่กำหนด มาตรฐานเปรียบเสมือนเครื่องวัด (yardstick) คุณภาพของสิ่งของต่างๆ ที่ต้องการวัด เช่น ผลการปฏิบัติงานโดยรวม การใช้ประโยชน์ ความปลอดภัย เป็นต้น การศึกษาที่ได้มาตรฐาน คือ การศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานกำหนด

5.2 ความหมายของการประกันคุณภาพ

กรมสามัญศึกษา (2542, หน้า 8) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544, หน้า 79) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง วิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่า นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ศิริพงษ์ เสาภายน (2547, หน้า 34) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่มีการทำเป็นระบบหรือมีการวางแผนไว้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นอย่างเหมาะสมว่าผลิตภัณฑ์ กระบวนการหรือบริการเป็นไปตามความต้องการที่ระบุไว้ ซึ่งระบบประกอบด้วย ระบบการวางแผน ระบบการควบคุมคุณภาพ ระบบการทบทวนและการปรับปรุง

รุ่ง แก้วแดง (2547, ปกหลัง) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง เป็นกระบวนการบริหารจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องทำอยู่แล้ว การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องใหม่หรือเป็นเรื่องแปลกแยกไปจากงานปกติ ไม่ใช่การประเมินเพื่อการประเมินไม่เน้นการสร้างเอกสาร แบบวัด หรือแบบประเมินมากมายที่จะกลายเป็นกระดาษกองโตเน้นเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาโดยเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ

อุทุมพร จามรมาน (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน (เจ้าของเงินภาษี) ว่าทุกคนในสถานศึกษาปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อผลผลิตจะได้มีคุณภาพ

รุจิรี ภูสาระ, และจันทรานี สงวนนาม (2545, หน้า 63) การประกันคุณภาพภายใน คือ กระบวนการบริหารที่มีการพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องโดยใช้วงจรการบริหาร พี ดี ซี เอ (P-D-C-A) มาช่วยในการบริหาร เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความมั่นใจในสถานศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2547, หน้า 116) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหาร บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมร่วมกันวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษา ออกแบบโครงการและกิจกรรมการจัดการศึกษา กำกับ ดูแล ติดตาม ประเมินผล เพื่อให้แน่ใจได้ว่าการจัดการศึกษาสามารถบรรลุตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดได้ และจัดทำรายงาน การประเมินตนเองของสถานศึกษาที่เชื่อมโยงและเตรียมการรับการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อการดำรงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มเป้าหมาย

คอฟแมน (Kaufman, 1990, p. 78) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การให้การศึกษาจะสนองตอบต่อคุณภาพ ที่กำหนดเมื่อประมวลมุมมองทั้งหลายจากต่างสถานการณที่กำหนด กิจกรรมและกระบวนการให้เป็นไป เพื่อบรรลุถึงการสร้างปัญญา (intellect) ความเชี่ยวชาญ (professionalization) และมีจรรยาบรรณ (code of ethics) การประกันคุณภาพจึงหมายถึง ปฏิบัติการทั้งหลายที่มีแผน และเป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การให้การศึกษาจะได้มีคุณภาพตามปรัชญาที่กำหนด

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนา การศึกษา สถานศึกษาจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษาและเป็นการสร้างความมั่นใจว่าทุกคนในสถานศึกษาปฏิบัติงานอย่างเต็ม ความสามารถทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษา

5.3 หลักการประกันคุณภาพ

รุ่ง แก้วแดง (2547, หน้า 124 - 125) ได้กล่าวไว้ว่า หลักการประกันคุณภาพ การศึกษานอกโรงเรียน มีหลักการของการประกันสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียน และเป็นไปได้ในการดำเนินงาน มีหลักการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner - centered) การจัดการศึกษานอกโรงเรียนต้องมีความเชื่อว่าผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้ การเรียนรู้จะเป็นการพัฒนา ความแบบของตนเองไม่มีที่สิ้นสุด ผู้เรียนมีศักดิ์ศรีและโอกาสที่ได้รับการเรียนรู้ตามความ แตกต่างของแต่ละบุคคล การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องนำกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ ทุกคนได้รับการศึกษาและการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละคน เพื่อให้ความสามารถในการ ดำรงอยู่ในสังคมด้วยความสุขและมีส่วนในการพัฒนาชุมชน สังคม

2. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (participation) การจัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการศึกษาของประชาชน ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในการ วางแผน การปฏิบัติ การได้รับประโยชน์ และการประเมินผลการประกันคุณภาพการศึกษานอก วิทยาลัย จึงต้องเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมและยอมรับ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบและตัดสินใจในคุณภาพของผู้เรียน

3. การกระจายอำนาจทางการศึกษา (decentralization of education) การจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ต้องกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน (stakeholder) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้เรียน ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน สถานศึกษาและอื่นๆ จะทำให้เกิดความตระหนักและสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน การประกันคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องคำนึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ให้มีบทบาทและหน้าที่ในการประกันคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน

4. การบริหารจัดการใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (school-based management) เมื่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาเกิดขึ้น การจัดการศึกษาจะเป็นบทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะวางแผนพัฒนาผู้เรียนด้วยแนวคิดและหลักการของสถานศึกษาเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน การปฏิบัติที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับชุมชนและเป็นเอกลักษณ์ของคน

5. การมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถตรวจสอบได้ (accountability) สถานศึกษาที่ได้รับการกระจายอำนาจทางการศึกษาและการบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะทำให้ชุมชน สังคมให้ความมั่นใจได้ว่าผู้เรียนที่จบการศึกษาเป็นภาระของสถานศึกษาที่จะดำเนินการได้อย่างดี และสังคมสามารถตรวจสอบได้ การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นระบบที่จะทำให้สังคมยอมรับ

6. การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องเป็นความพยายามของทุกๆ ฝ่าย และเป็นการดำเนินการอย่างปกติ ความรับผิดชอบต่อคุณภาพของผู้จบหลักสูตรและมีคุณภาพในการอยู่ในสังคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคม การประกันคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนจึงเป็นความหวังและความพยายามอย่างเป็นทางการที่เป็นนิสัยที่จะจัดการศึกษานอกโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ

5.4 ขั้นตอนการประกันคุณภาพการศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2547, หน้า 91) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการประกันคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (quality control) เป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาคุณภาพงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาด้วย

2. การกำกับคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน (quality audit) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้ไปสู่เป้าหมาย นอกจากสถานศึกษาได้มีการดำเนินงานด้วยสถานศึกษาเองด้วย

3. การประเมินผลคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน (quality assessment) การประเมินผลคุณภาพของสถานศึกษาโดยกำหนดวิธีการประเมิน การตรวจสอบมาตรฐานตาม

ด้ว้งชี้และเกณฑ์การพิจารณา เพื่อประเมินคุณภาพเป็นรายมาตรฐาน สังเคราะห์ให้เห็นถึง จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา และจัดทำเป็น รายงานการประเมินผลตนเองของสถานศึกษา (self assessment report : SAR) จัดทำสรุปราย ปีเพื่อเสนอต่อสำนักงานบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเผยแพร่

เอกสารรายงานการประเมินผลตนเองของสถานศึกษามีความสำคัญและ เชื่อมโยงกับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมิน คุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เรียกชื่อย่อว่า สมศ. เป็นผู้มีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพใน ลักษณะการประเมินคุณภาพภายนอก โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ เป็นการประเมินผลและติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้มีความ มั่นใจว่า สถานศึกษาได้ดำเนินการตามที่กำหนดไว้แล้ว จะทำให้คุณภาพของการศึกษาเป็นที่ พึงพอใจกับผู้เกี่ยวข้อง เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า สถานศึกษาจะดำเนินจัดการศึกษาให้มี คุณภาพ สร้างความมั่นใจให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองและชุมชนว่า ลูกหลานจะได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานและสถานศึกษาได้รู้จัก สภาพ จุดเด่น จุดด้อยและปัญหา เพื่อหาแนวทางพัฒนาโดยใช้หลักการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

การบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ และ บุคลากร ตลอดจนประชาชนในชุมชน ที่จะต้องร่วมกันดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตาม เป้าหมายที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนตามแนวทาง การประกันคุณภาพ

ประธาน หอมพลู (2536, หน้า 18) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานของบุคคล เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมซึ่งประกอบด้วย งานดังต่อไปนี้ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคาร สถานที่ และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา

ประกอบ บุญญาหงษ์ (2539, หน้า 18) ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง ความพยายามในการดำเนินงานของคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้ง ระบบสถานศึกษาที่จะพัฒนาสมาชิกของสังคมไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชนตลอดจน ประชาชนให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะ ตลอดจนค่านิยม คุณธรรม ที่ดีงามตามที่สังคมต้องการ

วิไล ธนวิวัฒน์ (2541, หน้า 16) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา คือ การดำเนิน กิจกรรมภายในสถานศึกษา โดยกลุ่มบุคคลหลายฝ่าย เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาการทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 20) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหารสถานศึกษาและ คณะครูศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยพิจารณาการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก 6 งานของสถานศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงาน บุคลากร การบริหารงานกิจการนักเรียน การบริหารงานธุรการการเงินและพัสดุ การบริหารงาน อาคารสถานที่ การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 69) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการ การศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรและหน่วยงานใน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจดำเนินการโดย คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา และ จัดทำหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม อำนาจหน้าที่ในการบริหาร จัดการ 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไป การ จัดการศึกษายุคใหม่มีความจำเป็นที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทำให้เกิด ความรู้สึกมีอำนาจ และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชน นำไปสู่การดำเนินงานด้านการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ และช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

คิง (King, 1984, p. 10) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา ว่าหมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ คน วัสดุอุปกรณ์ และ สิ่งของในการปฏิบัติงาน

แคนโดลี, และคนอื่นๆ (Candooli, et al., 1992, p. 7) กล่าวว่า การบริหารเป็น งานที่เกี่ยวกับการจัดเตรียม หรือการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ กับทั้งให้บริการด้านต่างๆ แก่ระบบสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในสถานศึกษา การจัดบริการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการจัดสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา ให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่พึงงามตามที่ สังคมต้องการ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติแห่งชาติ

2. ความสำคัญและความจำเป็นของการบริหารสถานศึกษา

ภิญโญ สาทร (2536, หน้า 193-195) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญ ที่จะต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของสังคมอยู่เสมอ การจัดระบบการบริหาร สถานศึกษาปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือระดับสถานศึกษา มีหลักการ ทั่วไปที่ควรยึดเป็นมโนทัศน์ 10 ประการ ดังนี้

1. ครูต้องมีโอกาสรู้จักเด็กที่ตนสอนอย่างทั่วถึงทุกคนและครูต้องทราบความจำเป็นหรือความต้องการ ปัญหา ข้อจำกัด และความสามารถเฉพาะตนของเด็กแต่ละคนที่ครูสอนอีกด้วย
2. การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือระดับสถานศึกษา ต้องยึดหลักการว่า เด็กทุกคนจะต้องมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเข้าสถานศึกษาได้ก็ ได้ และมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียน
3. การจัดการสถานศึกษาต้องให้เหมาะสมกับปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษา
4. การจัดการสถานศึกษาต้องยึดหลักการว่า จะทำให้เด็กทุกคนในโรงเรียนอยู่ในสถานศึกษาได้ด้วยความสนใจเหมือนอยู่ที่บ้านของตนเอง
5. การจัดการสถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย และควรมีการฝึกอบรมให้มีความรู้สึกนึกคิด และความนิยมในวิถีทางของประชาธิปไตย
6. การจัดการสถานศึกษาให้เปิดโอกาสเด็กได้ใช้ความรู้ที่เรียนมาทุกวิชา
7. การบริหารสถานศึกษายึดหลักการสำคัญอย่างหนึ่งคือ ให้ครูระลึกอยู่เสมอว่า ครูมีหน้าที่ส่งเสริมและช่วยเหลือให้เด็กทุกคน ได้พัฒนาเติบโตในทุกๆ ด้านพร้อมๆ กัน
8. การจัดการสถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้มีความคล่องตัว เพื่อเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขได้เสมอ
9. การจัดการเด็กเข้าชั้นหรือการแบ่งหมู่ แบ่งกลุ่มนักเรียนต้องเคารพ ค่านิยมของไทยที่ว่าเด็กทุกคนมีความสำคัญทัดเทียมกัน มีฐานะเป็นพลเมืองไทยด้วยกัน
10. สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมด เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพจริงๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 42) ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาว่า สถานศึกษาทันสมัย สร้างวิสัยทัศน์ครูมุ่งสู่มาตรฐาน สานความร่วมมือ ด้านการกำหนดแผน 8 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2542 -2544) โดยมีข้อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในนโยบาย ว่าให้ส่งเสริมผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้มีการประสานความร่วมมือกับส่วนราชการ ชุมชนและเอกชน ในลักษณะเครือข่ายการปฏิบัติงานร่วมกัน ประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองดูแล นักเรียนให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ปรากฏจากสารเสพติด อดายมุข

กรมวิชาการ (2540, หน้า 4) ได้กำหนดมาตรฐาน และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษากับร่วมกับชุมชนในมาตรฐานที่ 5 (ด้านปัจจัยนำเข้า) ผู้ปกครอง ชุมชน ในการสนับสนุนร่วมมือจัดการศึกษา พัฒนาการศึกษา และพัฒนาสถานศึกษา ในตัวบ่งชี้ข้อ (1) ว่ามีองค์กรต่างๆระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษาที่ช่วยกันสนับสนุน

สถานศึกษา (2) มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองชุมชนและสถานศึกษา (3) มีการให้บริการและเปลี่ยนกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2544, หน้า 9) เห็นความสำคัญของชุมชน ได้กำหนดนโยบายและแผนดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา กับชุมชนไว้ในแผนยุทธศาสตร์ 10 ประการ ข้อ (6) เรื่องการมีส่วนร่วมว่าสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมพัฒนาฝีมือแรงงานให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มากขึ้น และข้อ (7) เรื่อง การระดมทรัพยากรการศึกษาว่าสถานศึกษาควรประสานความร่วมมือ และขอความช่วยเหลือจากบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมาใช้ในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) กลยุทธ์แผนงานที่ 3 ได้ปรับระบบบริหารการศึกษาและกระจายอำนาจการบริหารไปยังสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในรูปคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครองและรูปแบบอื่นๆ

การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2545, หน้า 24) ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อสถานศึกษา จะช่วยให้สถานศึกษาได้รับความร่วมมือ และความสะดวกในการดำเนินงาน
2. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคล วัสดุ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำเนินงานของสถานศึกษาได้
3. เพื่อให้สถานศึกษาได้รับความสนับสนุน และช่วยเหลือจากผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน ทั้งด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์และความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษา
4. เพื่อเป็นการช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่นๆ อันจะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกด้านหนึ่ง
5. เพื่อสนับสนุนในการดำเนินงานของสถานศึกษา คือ งานวิชาการบรรลุเป้าหมายได้สะดวก
6. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในสิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน อันจะทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
7. เพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของสถานศึกษา ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยเป็นผลกระทบจากผู้ปกครองนักเรียน หรือจากชุมชน

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2549, หน้า 9) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินการ การควบคุม การจัดบริการเกี่ยวกับเรื่อง

ต่าง ๆ ในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์ กิจกรรม บริการต่าง ๆ งานบริหารสถานศึกษา นั้น ตามปกติผู้บริหารมักจะจัดรูปร่างงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน หรือถ้าจะมีการจำแนกประเภท ต่างกันไปบ้าง ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน ลักษณะของงาน และความคิดเห็นของผู้บริหารแต่ละคน จากการศึกษาที่โรงเรียนมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับชุมชนและท้องถิ่น ทำให้กล่าวได้ว่า นอกจากเป็นสถาบันการศึกษาแล้ว โรงเรียนยังมีลักษณะเป็นสถาบันทางสังคมระดับท้องถิ่น อีกด้วย ดังนั้นในการบริหารโรงเรียนจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 75) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติในส่วนที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน และท้องถิ่นซึ่งระบุไว้ในหมวดที่ 1 มาตรา 8 เรื่อง จัดระบบการศึกษาให้ยึดหลักในข้อ (2) ว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมวดที่ 2 เรื่อง สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาในมาตรา 9 เรื่องการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักในข้อ (6) ให้บุคคล ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาหมวดที่ 4 เรื่องแนวทางจัดการศึกษาในมาตรา 29 กล่าวไว้ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับ บุคคล ชุมชน องค์กรการปกครองในท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และ รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการทั้งวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน และหมวดที่ 7 ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา ในมาตรา 57 ว่าให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น บุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

จากที่นักวิชาการการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาไว้ที่นั่นพอสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนหรือชุมชนอยู่เสมอ เพราะสถานศึกษาเป็นศูนย์รวมของวิชาต่างๆ สถานศึกษาต้องมีผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนมีความเข้าใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อสถานศึกษา และยอมรับว่าสถานศึกษาเป็นของชุมชน ประชาชนในชุมชนต้องร่วมมือกันในการพัฒนาสถานศึกษาและชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า

3. ขอบข่ายการบริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 32) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาได้ยึดการบริหารรูปแบบใหม่ตามที่สำนักงานบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

ได้แบ่งงานบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป ดังนี้

3.1 การบริหารงานวิชาการ

1) ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

ภิญโญ สาทร (2536, หน้า 324) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือสถานศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาทุกแห่ง คือ การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียน

อุทัย ธรรมเดโช (2541, หน้า 6) กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมทุกชนิดเกี่ยวกับการพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด หรือการบริหารที่ให้พลเมืองมีความรู้ มีคุณธรรม สามารถประกอบสัมมาอาชีพ ดำรงตนเป็นพลเมืองดีช่วยกันพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เสนาะ ดิยาวี (2543, หน้า 133) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วยงานหลายอย่าง สิ่งสำคัญของงานด้านวิชาการ คือ หลักสูตรเป็นตัวกำกับงานด้านวิชาการ ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำในการนำไปใช้ในแต่ละสถานศึกษาจึงแตกต่างกัน การจัดโปรแกรมการศึกษาขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งผู้เรียน

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 29) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การวางแผนและดำเนินการได้ตามเป้าหมายของสถานศึกษา ได้พัฒนาหลักสูตรและจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาร์ค (Mark, 1990, p. 341) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน แนวทางการดำเนินงาน คือ 1) การวางแผนพัฒนางานทางวิชาการ 2) การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาการเรียนการสอน 3) การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน 4) การวิจัยทางวิชาการ นำผลการวิจัยไปพัฒนาคุณภาพทางวิชาการของสถานศึกษา 5) ส่งเสริมมาตรฐานทางวิชาการของสถานศึกษา

กูด (Good, 2004, p.114) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ทางด้านวิชาการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน การบริหารงานวิชาการประกอบด้วย 12 งาน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดประเมินผล 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ 5) การพัฒนาสื่อเทคโนโลยี 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนว 9) การพัฒนาการประกันคุณภาพภายใน 10) การส่งเสริมวิชาการชุมชน

11) การประสานความร่วมมือวิชาการกับสถานศึกษาอื่น 12) การส่งเสริมงานวิชาการ บุคคล
ครอบครัว ชุมชน

สรุปได้ว่า "การบริหารงานวิชาการ" หมายถึง การบริหารกิจกรรมการเรียนการสอน
และกิจกรรมต่างๆ ทางด้านวิชาการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน การ
ปรับปรุงการเรียนการสอนที่บรรลุผลการเรียนของนักเรียนในระดับสูง บรรยายภาศในทางบวก
ความคาดหวังสูงและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูง

2) ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการมีความสำคัญในการจัดระบบงานให้รัดกุม และมีการ
ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีนักการศึกษาให้ความสำคัญของงานวิชาการไว้ ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2544, หน้า 235) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของ
สถานศึกษา เป็นชีวิตจิตใจของสถานศึกษา ส่วนงานด้านอื่นๆ เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้
สถานศึกษาดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น ผู้บริหารการศึกษาทุกคนควรจะได้รับผิดชอบเป็น
ผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถานศึกษาทุกแห่ง คือ
การให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการ โดยการทำงานร่วมกับครู กระตุ้นเตือนครูให้คำแนะนำ
ครู และประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการสอน งานวิชาการเป็น
งานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและคุณภาพ
ของสถานศึกษาพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร
การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียน การสอนเป็นหัวใจของสถานศึกษา เกี่ยวข้อง
ทางตรงหรือทางอ้อมขึ้นอยู่กับลักษณะของงานนั้น

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 30) กล่าวว่า
การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีการวางแผนและดำเนินการได้ตามเป้าหมาย
สอดคล้องกับจุดหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และท้องถิ่น พัฒนา
หลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ที่เน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ มีการประสานความร่วมมือ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนโดยชุมชนมีส่วน
ร่วม มีการใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง พัฒนาจัดตั้งศูนย์สื่อและเทคโนโลยี
ส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยีแก่บุคลากรครู โรงเรียนจัดกิจกรรมแนะแนว มีการช่วยเหลือ
นักเรียนอย่างต่อเนื่อง มีระบบนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารสถานศึกษาที่สำคัญ เป็นงานที่สำคัญ
สำหรับผู้บริหารที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและ
ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา

3) หลักการบริหารงานวิชาการ

ภิญโญ สาธร (2546, หน้า 232) กล่าวว่า หลักการในการบริหารงานวิชาการจะต้องมีหลักการและวิธีดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร ดังนั้นหลักการเบื้องต้นของการบริหารจึงต้องมีข้อความชัดเจนในเรื่องต่อไปนี้

1. ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม
2. มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด
3. มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้
4. มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้น ทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
5. มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัด และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545, หน้า 15) กล่าวว่า หลักการในการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยไม่เพิ่มการลงทุน คือ นักเรียนนักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่ลาออกกลางคัน เรียนเกินเวลาและช้ากว่ากำหนด
2. หลักแห่งประสิทธิผล หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือ นักเรียนนักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถ ทักษะคุณภาพและการจัดการศึกษาได้

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 31) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการต้องดำเนินการตามหลัก คือ 1) สร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดีคล่องตัว มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม 2) พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และทักษะการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพ 3) สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรทุกระดับให้เป็นมืออาชีพ มีทักษะในการปฏิบัติงานสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา 4) เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน 5) ระดมสรรพกำลังสร้าง

ภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์ที่เข้มแข็ง อันเกิดจากพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร ประชาสังคม ในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์และผู้ร่วมคิดร่วมปฏิบัติ

4) ขอบข่ายและภารกิจงานวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 34) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจงาน วิชาการ คือ 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระ หลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 7) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 8) การนิเทศการศึกษา 9) การแนะแนว 10) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและ มาตรฐานการศึกษา 11) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 12) การประสาน ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 13) การส่งเสริมและสนับสนุน งานวิชาการ ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษา 14) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 15) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา 16) การพัฒนาและใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษา

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550, หน้า 32) กำหนดขอบเขต และภารกิจของงานวิชาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ คือ เป็นการ จัดเพื่อขยาย โอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป โดยกำหนดหลักสูตรการศึกษา นอกโรงเรียนสายสามัญ 5 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรการศึกษาเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการเรียนการสอนให้กับ ผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้หรือผู้ที่ยังไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้สามารถอ่าน เขียนและคิดคำนวณ รวมทั้งการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการ “คิดเป็น” สามารถนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน แก้ไขความเชื่อและวิธีดำเนินชีวิตอันเป็นอุปสรรคต่อการกินดีอยู่ดี เพื่อเป็น การช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของชาวชนบท ซึ่งมีหลักสูตรเฉพาะที่หลากหลาย สำหรับกลุ่ม ต่างๆ เช่น กลุ่มชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้ กลุ่มชนชาวเขาทางภาคเหนือ เป็นต้น หลักสูตรเทียบเท่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. หลักสูตรการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา หลักสูตรประถมศึกษาเพื่อ ชุมชนในเขตภูเขา พุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรที่มีรูปแบบเฉพาะ สำหรับกลุ่มคนชาวเขาที่ ไม่รู้หนังสือในแถบภาคเหนือ และตะวันตกของประเทศไทย โดยเป็นการจัดการศึกษาที่ยึด ชุมชนเป็นหลัก มุ่งให้เกิดการพัฒนาแก่บุคคลและชุมชนในเขตภูเขา สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียนตั้งใจที่จะขยายการให้บริการทางการศึกษาที่สนองตอบต่อความต้องการ และ

ปัญหาของชุมชนชาวเขาโดยเฉพาะ และส่งผลให้ชาวไทยภูเขาที่ไม่รู้หนังสือจำนวนมากสามารถอ่านออกเขียนได้ หลักสูตรเทียบเท่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2531 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้คงสภาพการอ่าน ออกเขียนได้ คิดคำนวณได้และดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยมีการจัดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้ 3.1) หมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาไทย รวม 20 หน่วยกิต 3.2) หมวดวิชาประสบการณ์ 4 หมวดวิชา คือ พัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต 1 พัฒนาทักษะชีวิต 2 และพัฒนาอาชีพ รวม 28 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต และผ่านกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

4. หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรต่อเนื่องจากหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้ แต่พลาดโอกาสที่จะศึกษาต่อในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะและปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพได้เท่าเทียมกับผู้อื่น สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามสมควรแก่สภาพ หลักสูตรนี้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการระดับเดียวกับในระบบโรงเรียนและมีความยืดหยุ่นพอเพียงที่จะให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตน โดยมีการจัดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้ 4.1) หมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาไทย รวม 24 หน่วยกิต 4.2) หมวดวิชาประสบการณ์ 4 หมวดวิชา คือ พัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต 1 พัฒนาทักษะชีวิต 2 และพัฒนาอาชีพ รวม 32 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต และผ่านกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต 100 ชั่วโมง

5. หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2530 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยสามารถเลือกแผนการเรียนและสายวิชาที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการเรียนของตน โดยมีการจัดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้ 5.1) หมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาไทย รวม 28 หน่วยกิต 5.2) หมวดวิชาประสบการณ์ 4 หมวดวิชา คือ พัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต 1 พัฒนาทักษะชีวิต 2

และพัฒนาอาชีพ รวม 48 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิตและผ่านกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

การดำเนินงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญของหลักสูตรการศึกษา
นอกระบบระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ได้จัดการเรียนการสอนออกเป็น 3 วิธี คือ 1) วิธีการเรียนแบบพบกลุ่ม ผู้เรียนจะต้องเข้าเรียน
ในชั้นเรียน เวลา 09.00 - 12.00 น. ของวันที่มีการเรียนการสอน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75
2) วิธีเรียนทางไกล ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารรายวิชา รายการวิทยุ/โทรทัศน์
และพบกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 3) วิธีเรียนเทียบประสบการณ์ ผู้เรียนมีอาชีพประจำมาแล้ว
ไม่น้อยกว่า 3 ปี และทำแฟ้มส่งเป็นรายงาน 1 แฟ้ม เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข สมาชิก
สหกรณ์ วิธีเรียนที่ 1-2 ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการศึกษา วิธีที่ 3 ต้องเสียค่าสมัครเรียน

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ คือ การวางแผนและดำเนินการตามเป้าหมาย
สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 พัฒนาหลักสูตรและ
จัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ มีแผนการเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรและ
สภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการสอน
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยชุมชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย
ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูง

3.2 การบริหารงานงบประมาณ

1) ความหมายการบริหารงานงบประมาณ

ไตรรงค์ สัจพันธ์โรจน์ (2543, หน้า 251) กล่าวว่า การบริหารงาน
งบประมาณ หมายถึง การวางแผนการเงิน การทำบัญชี การรับ การเบิกจ่าย การควบคุม
เกี่ยวกับการเงิน ตลอดถึงการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ดิน สิ่งก่อสร้างและวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ
ของโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ใน
การบริหารจัดการให้มีความคล่องตัว โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยยึดหลักการบริหารโดย
มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน โดยให้มีการจัดหา
ผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษารวมทั้งจัดหารายได้จากการบริการ มาใช้บริหาร
จัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียนและสถานศึกษา
โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณ มีความเป็นอิสระ
คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ 2) เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ
3) เพื่อให้สถานศึกษา สามารถที่จะบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้อย่างพอเพียงและมี
ประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 16) กล่าวว่า การบริหารงานงบประมาณ

หมายถึง งานที่สถานศึกษาจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นการบริการหน่วยงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินไปตามจุดหมายหรือตามที่ต้องการ งานบริหารงบประมาณในสถานศึกษาจึงเปรียบเสมือนส่วนที่ประสานงาน หรือคอยสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายด้วยความราบรื่น การปฏิบัติงานหรือดำเนินการงบประมาณของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงาน 7 ด้าน คือ 1) การจัดทำและเสนอของบประมาณ 2) การจัดสรรงบประมาณ 3) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลของการใช้เงิน และผลการดำเนินการ 4) การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา 5) การบริหารการเงิน 6) การบริหารบัญชี 7) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 118) กล่าวว่า การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง เงินที่รัฐบาลได้จัดสรรให้แก่ส่วนราชการตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี การจ่ายก่อนนี้ผูกพันเงินงบประมาณสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้นๆ โดยมีกำหนดระยะเวลา ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 30 กันยายน เรียกว่า ปีงบประมาณ

สรุปความหมายของการบริหารงานงบประมาณ คือ การนำเงินงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้หน่วยงานต่างๆ มาให้เพื่อพัฒนาหน่วยงาน โครงการต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดตามแผนงานของหน่วยงาน ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในปีงบประมาณ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 30 กันยายน ของทุกปี

2) ความสำคัญของการบริหารงานงบประมาณ

เนื่องจากปีงบประมาณของแต่ละปีงบประมาณของการศึกษานอกโรงเรียนเป็นระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานการดำเนินงานตามจุดเน้นและกลยุทธ์การดำเนินงาน การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อในการบริหารงานงบประมาณดำเนินไปตามจุดเน้นและกลยุทธ์ของการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรีได้รับจัดสรรงบประมาณมาให้ก็ได้ดำเนินการมอบหมายให้ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอดำเนินตามกลยุทธ์ดังกล่าวให้เสร็จสิ้นภายในปีงบประมาณ

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550, หน้า 39) กล่าวว่า สถานศึกษาทุกแห่งเป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อผลิตนักเรียนนักศึกษาให้มีคุณภาพที่ดีเป็นที่พึงประสงค์ของสังคมและประเทศชาติ โดยอาศัยทรัพยากรต่างๆ ที่สถานศึกษานั้นๆ มีอยู่หรือแสวงหาเพิ่มเติม งบประมาณในฐานะที่เป็นแผนการใช้จ่ายทรัพยากรของหน่วยงานมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประสพผลสำเร็จ

สรุปได้ว่างบประมาณมีความสำคัญต่อของการศึกษานอกโรงเรียน คือ 1) งบประมาณเป็นเรื่องที่สำคัญที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้สถานศึกษาในการดำเนินงาน 2) สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติงานได้ประสพผลสำเร็จ

3) หลักการบริหารงานงบประมาณ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 39-40) กล่าวว่า งบประมาณที่หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนได้รับและสามารถใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาคามอัยาศัย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. เงินงบประมาณ หมายถึง เงินที่รัฐบาลได้จัดสรรให้แก่ส่วนราชการตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี การจ่ายก่อนนี้ผูกพันเงินงบประมาณสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้นๆ โดยจะมีกำหนดระยะเวลา ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 30 กันยายน เรียกว่า ปีงบประมาณ

ประเภทรายจ่ายของส่วนราชการการศึกษาออกโรงเรียน แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. งบบุคลากร หมายถึง รายจ่ายที่กำหนดให้จ่ายเพื่อการบริหารงานบุคลากรภาครัฐ ได้แก่ รายจ่ายในลักษณะเงินเดือน ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราว ค่าตอบแทนพนักงานราชการ

2. งบดำเนินงาน หมายถึง รายจ่ายที่กำหนดให้จ่ายเพื่อการบริหารงานประจำ ได้แก่

2.1 ค่าตอบแทน เช่น ค่าเช่าบ้านราชการ ค่าตอบแทนปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ ค่าสอนพิเศษ ฯลฯ

2.2 ค่าใช้สอย เช่น ค่าจ้างเหมาบริการ ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพย์สิน ค่าเช่าทรัพย์สิน ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ เงินสมทบประกันสังคม ฯลฯ

2.3 ค่าวัสดุ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของซึ่งโดยสภาพเมื่อใช้แล้วย่อมสิ้นเปลืองหมดไป แปรสภาพ หรือไม่คงสภาพเดิม หรือสิ่งของที่มีลักษณะคงทนถาวร และมีราคาต่อหน่วยไม่เกิน 5,000 บาท รายจ่ายเพื่อจัดหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ราคาต่อหน่วยหรือต่อชุดไม่เกิน 20,000 บาท รายจ่ายซ่อมบำรุงทรัพย์สินให้สามารถใช้งานได้ปกติ ฯลฯ

2.4 ค่าสาธารณูปโภค หมายถึง รายจ่ายค่าบริการสาธารณูปโภค สื่อสารและโทรคมนาคม รวมถึงค่าใช้จ่ายที่จ่ายชำระพร้อมกัน เช่น ค่าบริการ ค่าภาษี ได้แก่ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าน้ำบาดาล ค่าโทรศัพท์ ค่าบริการไปรษณีย์ ฯลฯ

3. งบลงทุน หมายถึง รายจ่ายที่กำหนดให้จ่ายเพื่อการลงทุน ได้แก่ รายจ่ายที่จ่ายในลักษณะค่าครุภัณฑ์ ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ได้แก่

3.1 ค่าครุภัณฑ์ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของที่มีลักษณะคงทนถาวร และมีราคาต่อหน่วยเกินกว่า 5,000 บาท และรายจ่ายเพื่อจัดหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีราคาต่อหน่วยเกินกว่า 20,000 บาท ฯลฯ

3.2 ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง หมายถึง รายจ่ายเพื่อได้มา ซึ่งที่ดินและสิ่งก่อสร้าง รวมถึงสิ่งต่างๆ ซึ่งติดตึงกับที่ดินและหรือสิ่งก่อสร้าง เช่น อาคาร ถนน รั้ว เป็นต้น

ค่าติดตั้งระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา และรายจ่ายเพื่อประกอบ ดัดแปลง ต่อเติม ที่มีวงเงินเกินกว่า 50,000 บาท ฯลฯ

4. งบเงินอุดหนุน หมายถึง รายจ่ายที่กำหนดให้จ่ายเป็นค่าบำรุงหรือเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงาน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

4.1 เงินอุดหนุนทั่วไป คือ เงินที่กำหนดจ่ายตามวัตถุประสงค์ของรายการ เช่น อุดหนุนรายหัว

4.2 เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ จะกำหนดเฉพาะกิจ เพื่อวัตถุประสงค์ของรายการนั้นๆ

ในส่วนของหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน ได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนทั่วไป ซึ่งการเบิกจ่ายเงินอุดหนุนทั่วไปของหน่วยงานในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ส่วนราชการกำหนด ซึ่งปัจจุบันใช้คำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่ 166/2549 เรื่อง หลักเกณฑ์การเบิกจ่ายเงินอุดหนุนของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน โดยสามารถเบิกจ่ายได้ ทั้งงบบุคลากร งบดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น

5. งบรายจ่ายอื่น หมายถึง รายจ่ายที่ไม่เข้าลักษณะประเภทงบรายจ่ายใดงบรายจ่ายหนึ่ง หรือรายจ่ายที่สำนักงบประมาณกำหนดให้ใช้จ่ายในงบรายจ่ายนี้ เช่น เงินราชการลับ ฯลฯ

2. เงินนอกงบประมาณ หมายถึง เงินประเภทต่างๆ ที่ส่วนราชการหรือสถานศึกษา หรือหน่วยงานทางการศึกษานอกระบบ ได้รับอนุญาตให้รับเป็นเงินรายได้ และเก็บไว้ใช้จ่ายนอกเหนือจากเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร ซึ่งการใช้จ่ายเงินนอกงบประมาณจะต้องเป็นไปตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตามวัตถุประสงค์ของเงินแต่ละประเภท โดยส่วนใหญ่การศึกษาออกโรงเรียนมีเงินนอกงบประมาณ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 เงินรายได้สถานศึกษา หมายถึง บรรดารายได้ผลประโยชน์ที่เกิดจากการจัดหาประโยชน์ในที่ราชพัสดุ ซึ่งได้ดำเนินการตามกฎหมายที่ราชพัสดุ และเงินหรือผลประโยชน์อื่นที่สถานศึกษาได้รับไว้เป็นกรรมสิทธิ์

2.2 เงินอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง เงินอุดหนุนที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับดำเนินการตามโครงการที่ขอรับการสนับสนุน

สรุปได้ว่า การบริหารงานงบประมาณของกาการศึกษาออกโรงเรียน คือ การนำงบประมาณที่ได้รับจัดสรรช่วยสนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินงานไปตามจุดเน้นและกลยุทธ์ของสถานศึกษาเป็นการสนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จ เงินงบประมาณที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสิงห์บุรีได้รับ คือ เงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และเงินนอกงบประมาณที่ได้รับอนุญาตให้ได้รับ

เป็นเงินรายได้สถานศึกษาและไว้ใช้จ่ายนอกเหนือจากเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรเป็นไปตามระเบียบ

4) ขอบเขตการบริหารงานงบประมาณ

ประสพ ชั้นอินทร์งาม (2539, หน้า 3) จำแนกขอบข่ายการบริหารงานงบประมาณที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษา 8 ประการ คือ 1) การจัดทำแผนงบประมาณ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การโอนงบประมาณและรายจ่าย 4) การควบคุมงบประมาณ 5) เงินสวัสดิการและค่าตอบแทน 6) เงินนอกงบประมาณ 7) การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลงบประมาณ และ 8) การนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุง

กรมสามัญศึกษา (2544, หน้า 32) จำแนกขอบข่ายการบริหารงานงบประมาณที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 ประการ คือ 1) การวางแผนบริหารงบประมาณ 2) การทำแผนเสนอของบประมาณ 3) ทำหลักฐานการเงินและบัญชี 4) การรับเงิน 5) การเบิกจ่ายเงิน 6) การจัดซื้อ จัดจ้าง 7) การทำบัญชีและทะเบียนพัสดุ 8) บำรุงรักษาและปรับปรุงพัสดุ 9) การระดมทรัพยากร และ 10) การวัดผล ประเมินผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดขอบข่ายการบริหารงานงบประมาณ 15 ประการ คือ 1) การจัดทำและเสนอของบประมาณ วิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา จัดทำข้อมูลสารสนเทศผลการศึกษา 2) วิเคราะห์ วิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) การจัดทำแผนกลยุทธ์ หรือแผนพัฒนาการศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีผลกระทบต่อจัดการศึกษา (SWOT) และประเมินสถานภาพของสถานศึกษา 4) การวิเคราะห์ความเหมาะสมสมการเสนอของบประมาณ จัดทำคำขอรับงบประมาณของสถานศึกษา และกรอบประมาณการรายจ่ายระยะปานกลาง (MTEF) เสนอต่อเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมสอดคล้องเชิงนโยบาย 5) การจัดสรรงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา จัดทำข้อตกลงบริการผลผลิตของสถานศึกษากับเขตพื้นที่การศึกษา เมื่อได้รับงบประมาณ 6) การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ เบิกจ่ายงบประมาณประเภทต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปีและอนุมัติการใช้งบประมาณของสถานศึกษาตามประเภทและรายการตามที่ได้รับงบประมาณ 7) การโอนเงินงบประมาณ โอนเงินให้เป็นไปตามขั้นตอนและวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด 8) การตรวจสอบติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน 9) การตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณและผลการดำเนินงานจัดทำแผนการกำกับตรวจสอบติดตามและป้องกันความเสี่ยงสำหรับโครงการที่มีความเสี่ยงสูง 10) การประเมินผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน สร้างเครื่องมือเพื่อการประเมินผล ผลผลิตตามตัวชี้วัดความสำเร็จที่กำหนดไว้ตามข้อตกลงการให้บริการผลผลิตของสถานศึกษา 11) การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษาการจัดการทรัพยากร วางระบบการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกับบุคคล และหน่วยงานทั้งภาครัฐ

และเอกชน 12) การจัดการรายได้และผลประโยชน์ และจัดทำทะเบียนคุมเก็บรักษาเงิน และเบิกจ่ายให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง 13) การจัดทำบัญชีการเงินตั้งยอดบัญชีระหว่างปีงบประมาณทั้งการตั้งยอดภายใต้หลักการปิดบัญชีงบประมาณปีก่อน และการตั้งยอดก่อนปิดบัญชีปีงบประมาณปีก่อน 14) การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชีทะเบียนและรายงานจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์ใช้เองเว้นแต่เป็นแบบพิมพ์กลางที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้นเพื่อจำหน่ายแจก และ 15) การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา จัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินของสถานศึกษาซึ่งอาจใช้โปรแกรมระบบทะเบียนคุมสินทรัพย์ก็ได้ถ้าสถานศึกษามีความพร้อม

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550, หน้า 34) กล่าวว่า การบริหารงานงบประมาณของการศึกษานอกโรงเรียน มุ่งเน้นความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ยึดหลักการบริหารงบประมาณมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และผลงาน ดังนั้นขอบข่ายการบริหารงานงบประมาณของการศึกษานอกโรงเรียน คือ 1) การจัดทำและเสนอขอ งบประมาณ ประกอบด้วย 1.1) การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา 1.2) การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา 1.3) การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอขอ งบประมาณ 2) การจัดสรรงบประมาณ ประกอบด้วย 2.1) การจัดสรรงบประมาณ ในสถานศึกษา 2.2) การเบิกจ่ายอนุมัติงบประมาณ 2.3) การโอนเงินงบประมาณ 3) การตรวจสอบ ติดตามประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย 3.1) การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน 3.2) การระดับ ทรัพยากรลงทุนเพื่อการศึกษา 4) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย 4.1) การจัดการทรัพยากร 4.2) การระดมทรัพยากร 4.3) การจัดการรายได้และ ผลประโยชน์ 4.4) กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา 5) การบริหารการเงิน ประกอบด้วย 5.1) การเบิกเงินจากคลัง 5.2) การรับเงิน 5.3) การเก็บรักษาเงิน 5.4) การจ่ายเงิน 5.5) การนำส่งเงิน 5.6) การกันเงินไว้เบิกจ่ายเหลื่อมปี 6) การบริหารบัญชี ประกอบด้วย 6.1) การจัดทำบัญชีการเงิน 6.2) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบประมาณทางการเงิน 6.3) การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียนและรายงานเงินคงเหลือประจำวัน

สรุปได้ว่า การบริหารงบประมาณ งานที่สถานศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็น การบริการหน่วยงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินไปตามจุดหมายหรือตามที่ ต้องการ งานบริหารงบประมาณในสถานศึกษาจึงเปรียบเสมือนส่วนที่ประสานงาน หรือคอย สนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายด้วยความราบรื่น การปฏิบัติงานหรือ ดำเนินการงบประมาณของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงาน 6 ด้านคือ 1) การจัดทำและเสนอขอ งบประมาณ 2) การจัดสรรงบประมาณ 3) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผล ของการใช้เงิน และผลการดำเนินการ 4) การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา 5) การบริหารการเงิน 6) การบริหารบัญชี

3.3 การบริหารงานบุคคล

1) ความหมายของการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลมีคำที่ใช้อยู่หลายคำ เช่น การบริหารบุคลากร การจัดการงานบุคคล และการบริหารงานการเจ้าหน้าที่ เป็นความหมายเดียวกันและมีผู้ให้ความหมายการบริหารงานบุคคล ดังนี้

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2544, หน้า 62) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีขอบเขตตั้งแต่การวางแผน การสรรหา การบรรจุ การแต่งตั้ง การพัฒนา บำรุงขวัญ และการให้พ้นจากงาน เป้าหมายที่สำคัญของการบริหารงานบุคคล คือ การได้มาซึ่งบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับความต้องการของหน่วยงานและทำให้มีความพอใจในการปฏิบัติที่ได้รับมอบหมาย จึงจะสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ประพัฒน์ วรทรัพย์ (2546, หน้า 24) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลเป็นหน้าที่ในกระบวนการจัดการ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดการงานบุคคล การสั่งการและการควบคุมการจัดคนเข้าทำงาน เน้นภารกิจที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการจ้างคน โดยการสรรหา การคัดเลือก การอบรมและพัฒนา ตลอดจนการประเมินผลและการจ่ายค่าตอบแทน เพื่อให้องค์การได้บุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการเกี่ยวกับบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม เหมาะสมกับงานเมื่อเข้ามาปฏิบัติงานแล้ว ได้ผลงานดีที่สุดใน โดยองค์การหรือหน่วยงานสามารถดึงดูด ข้าราชการและพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถได้ เพื่อให้องค์การ สามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

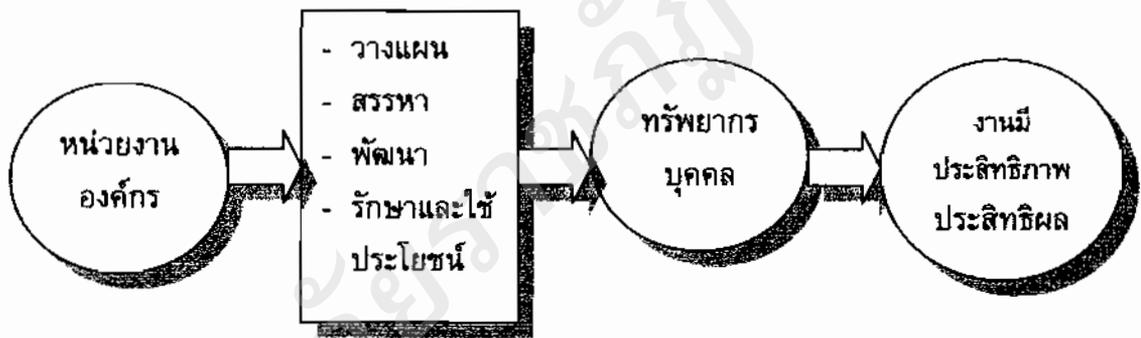
2) ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล

ภิญญา สาทร (2546, หน้า 80) กล่าวว่า การบริหารงานบุคลากรเป็นหัวใจของการบริหารเพราะความสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับคน บรรดาสิ่งก่อสร้าง อาคาร สถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และเงิน แม้จะบริบูรณ์สักเพียงใด จะไม่มีความหมาย ถ้าคนที่ใช้สิ่งเหล่านั้น ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะใช้หรือขาดขวัญและกำลังใจที่จะร่วมมือปฏิบัติงาน

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน(2550, หน้า 40) กล่าวว่า การพัฒนาองค์การและการพัฒนาบุคคลเป็นของคู่กัน คราบใดที่มีองค์กรครบนั้นต้องมีบุคลากร หรือบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญในเรื่อง การบริหารบุคคลจึงสะท้อนให้เห็นรูปร่างหน้าตาขององค์การ การจะดูว่าองค์กรใดมีบุคลิกลักษณะอย่างไร ให้มองดูที่ตัวผู้บริหาร อาจจะมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบจากภายนอกอยู่บ้าง เช่น แนวนโยบาย หรือ กระแสของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมทั้งระเบียบควบคุมกฎหมาย ถ้าหากเป็นองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ ที่ต้องนำมายึดถือ

ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ต่างจากองค์กรภาคเอกชน ที่มีความยืดหยุ่น แต่เน้นประสิทธิภาพ โดยภาพรวมแล้วการบริหารงานบุคคลของภาคเอกชน จะมีการบูรณาการและถือว่าต้องปฏิบัติต่อเนื่อง เป้าหมายสำคัญ คือ การให้ความสำคัญ เกี่ยวกับแรงจูงใจ และคุณภาพที่ผลงาน (quality of work life) การคำนึงถึงค่านิยมที่สำคัญ คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประหยัด ประการสำคัญ การบริหารงานบุคคลจะให้ความสำคัญของการฝึกอบรมและการพัฒนาสมรรถภาพของบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ พฤติกรรม ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 28) กล่าวว่า มีทฤษฎีแนวคิดที่นำมาใช้ในการบริหารงานบุคคลจำนวนมาก โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคลแนวใหม่ มีศาสตร์หรือองค์ความรู้ใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่า แม้ศาสตร์การบริหารงานบุคคลจะมีมากมาย แต่หากพิจารณา โดยละเอียดแล้วพื้นฐานของงานบริหารบุคคล ไม่แตกต่างจากหลักการดั้งเดิม โดยเฉพาะระบบราชการ (ดังภาพ 2)

ภาพ 2 แผนภูมิ กระบวนการบริหารงานบุคคล

3) หลักการบริหารงานบุคคล

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 30) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารงานของสถานศึกษา ซึ่งการศึกษาออกโรงเรียนยังขาดแคลนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเป็นจำนวนมาก มีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยการบริหารบุคคลภายในศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดให้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง เร่งสรรหาและบรรจุบุคลากรให้ครบตามโครงสร้าง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร โดยการเตรียมความพร้อมให้กับครูศูนย์การเรียนชุมชนใหม่ การเพิ่มความรู้ความสามารถ ฟื้นฟู บทบาทของสถานศึกษา มีหลักสูตรภาวะผู้นำและการตัดสินใจ หลักสูตรการปรับปรุงบุคลิกภาพสำหรับผู้บริหาร หลักสูตรการบริหารงานบุคคลของการศึกษาออกโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ระบบ ประกอบด้วย 1.) ระบบคุณธรรม (merit system) มีการใช้หลักเกณฑ์ที่สำคัญ ดังนี้ 1.1) หลักเสมอภาค เช่น การมีสิทธิสอบได้ทุกคน 1.2) หลักความสามารถ เช่น การคัดเลือกผู้มีความสามารถสูงไว้ก่อน 1.3) หลักความมั่นคง

เช่น ถ้าไม่ผิดวินัยก็ไม่ถูกลงโทษให้ออกจกนเกษียณ 1.4) หลักความเป็นกลางทางการเมือง เช่น ห้ามเป็นกรรมการพรรค 2.) ระบบอุปถัมภ์ (patronage system) เป็นระบบยึดถือพวกพ้อง เครือญาติหรือผู้มีอุปการคุณ ความชอบพอเป็นพิเศษ คัดเลือกหรือแต่งตั้ง ตามความพึงพอใจของผู้มีอำนาจและไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถ

4) ขอบเขตการบริหารงานบุคคล

โดยปกติทั่วไปการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจะครอบคลุมขอบเขตการดำเนินงาน ดังนี้

1. การแสวงหาบุคลากร เป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน โดยปกติจะเริ่มจากการรับสมัคร คัดเลือก การบรรจุ แต่งตั้งบุคลากร

2. การบำรุงรักษาบุคลากร หลังจากได้บุคลากรมาเรียบร้อยแล้ว หน่วยงานมีหน้าที่ดูแลบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ต้องแสวงหาวิธีสร้างสิ่งจูงใจ ในการรักษาบุคลากรประกอบด้วย

3. การพัฒนาบุคลากร เป็นลักษณะการส่งเสริม กระตุ้นให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ความตั้งใจจริง ขยันหมั่นเพียร อุทิศตน มีพลังใจในการทำงาน เช่น การอบรม การสัมมนา การศึกษาดูงาน การลาศึกษาต่อ

4. การให้บุคลากรพ้นจากหน้าที่การงาน เป็นกระบวนการขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารงานบุคคล ซึ่งมีหลายสาเหตุ เช่น การลาออก การย้าย การโอน การให้ออก เกษียณอายุ หรือการลดจำนวนบุคลากรให้เหมาะสมกับบริหารงาน

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการเกี่ยวกับบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลดี มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงาน เข้ามาทำงานให้ได้ผลดีที่สุด โดยหน่วยงานสามารถดึงดูด อนุรักษ์รักษา และพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อให้หน่วยงานสามารถทำภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความมุ่งหมาย การบริหารงานบุคคลของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจะครอบคลุมขอบเขตการดำเนินงาน

3.4 การบริหารงานทั่วไป

1) ความหมายของการบริหารงานทั่วไป

สมพงษ์ เกษมสิน (2546, หน้า 14) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของและการจัดการ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิจิตร วรุตบางกูร (2550, หน้า 13) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวกับคน สิ่งของและหน่วยงาน

เทลเลอร์ (Taylor, 1988, p. 27) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ กำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษา โดยรอบคอบ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด

ดีโบโน (Debono, 1991, p. 6) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่างๆ ให้ลุ่สว่าง โดยอาศัยคนอื่น เป็นผู้นำภายในองค์กร

สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง การบริหารที่มีความสัมพันธ์หรือมีการรับใช้ ในด้านการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในการดำเนินงานในองค์กรหรือสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน

2) ความสำคัญของการบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาตามหลักการบริหารงาน ที่มุ่งเน้น ผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจน การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ

พิสมัย ถิณะแก้ว (2541, หน้า 144) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไปมีความสำคัญในด้านการวางแผนการดำเนินงาน ส่งเสริมสนับสนุนงานในด้านต่างๆ วิเคราะห์สภาพปัญหาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานในแต่ละฝ่ายเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ดูแลความเรียบร้อยในระบบการบริหารจัดการในด้านอาคารสถานที่ การบริการนักเรียน การรับนักเรียน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 4-13) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารทั่วไปไว้ว่า เป็นงานที่ต้องดำเนินการด้านสารบรรณ จัดทำทะเบียนกำหนดแผนการรับนักเรียน ข้อมูลนักเรียนเพื่อรายงาน พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และการสร้างความปลอดภัยให้กับอาคารสถานที่ ดังนั้น การบริหารทั่วไปจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง เนื่องจากการจัดการศึกษาต้องอาศัยข้อมูลในการจัดการศึกษา การดำเนินงานในด้านต่างๆ ต้องอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

บราวน์ (Brown, 1998, p.243) กล่าวว่าความสำคัญของการบริหารงานทั่วไปหรืองานธุรการในสถานศึกษานั้น สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อเป็นการบริหารงานของหน่วยงานต่างๆ ของสถานศึกษาให้สามารถดำเนินไปตามจุดหมายหรือตามที่ต้องการงานธุรการในสถานศึกษา

จึงเปรียบเทียบส่วนที่คอยประสานงานหรือคอยสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดด้วยความราบรื่น

3) หลักการการบริหารงานทั่วไป

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 56) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาออกโรงเรียนมีหลักการบริหารงานทั่วไป คือ รับผิดชอบงานด้านธุรการและงานด้านการเงิน บัญชี ซึ่งงานด้านธุรการ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานการเจ้าหน้าที่ งานด้านธุรการ งานสารบรรณ งานพัสดุ ยานพาหนะ งานรักษาความปลอดภัย ประสานงานทั่วไปและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่างๆ

งานการเงินและบัญชี มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมดูแลและตรวจสอบการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ เงินนอกงบประมาณให้ถูกต้องตามแผนงาน และโครงการตามเงินงบประมาณประจำงวดที่ได้รับจากส่วนกลางการบันทึบบัญชี และจัดทำสถิติงานต่างๆ ของการเงิน ร่วมดำเนินการวางแผนการใช้จ่ายเงินและประสานงานกับงานต่างๆ ภายในศูนย์ ให้ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนการใช้จ่ายเงิน งบประมาณตลอดจนประสานกับหน่วยงานในเรื่องการเบิกจ่ายเงินค่าวัสดุปีงบประมาณให้เป็นไปตามกำหนด

4) ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไป

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2550, หน้า 57) เพื่อให้การบริการสนับสนุนส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ การทำงานที่มีขอบข่ายการบริหารงานทั่วไป คือ การดำเนินงานธุรการ การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหาร และพัฒนาองค์กร การส่งเสริมสนับสนุนงานด้านวิชาการ งบประมาณและบุคลากร การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

คอนเวลล์ (Caldwell, 1990, p.79) กล่าวว่าการบริหารงานทั่วไปมีขอบข่ายดังนี้ 1) งานธุรการและงานสารบรรณ 2) งานทะเบียนและรายงาน 3) งานอาคารสถานที่ 4) งานกิจการนักเรียนและบริการต่างๆ 5) งานประชาสัมพันธ์

บราวน์ (Brown, 1998, p.194) ได้กำหนดขอบเขตของการบริหารงานทั่วไปไว้ดังนี้ 1) งานสารบรรณ 2) งานการเงิน 3) การควบคุมพัสดุครุภัณฑ์ 4) งานทะเบียนนักเรียน งานกิจการนักเรียนและบริการต่างๆ 5) การจัดทำและรายงานการดำเนินการ 6) การดูแลรักษาอาคารสถานที่ 7) การประชาสัมพันธ์ 8) การควบคุมบุคลากรที่นอกเหนือจากผู้สอน เช่น คนงาน แม่ครัว

สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามจุดเน้นและกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ การศึกษาออกโรงเรียนมีหลักการบริหารงานทั่วไป คือ งานด้านธุรการและงานด้านการเงิน บัญชี วางแผน

การใช้จ่ายงบประมาณประจำปี สถานศึกษามีการวางแผนจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา ที่จำเป็นต่อการบริหารงานทั่วไป นำสื่อวัสดุ อุปกรณ์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนสอน และดำเนินกิจกรรมอย่างประหยัดและคุ้มค่า โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาในทุกรูปแบบ โดยมุ่งให้สถานศึกษามีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดกิจกรรม ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง องค์กร และชุมชน ในการจัดการศึกษา การประสานงาน และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพโดยมี ขอบข่ายงานและภารกิจ คือ การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงาน และพัฒนาเครือข่าย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ศุภยวรรณ หาญกล้า (2547, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการบริหารอยู่ใน ระดับน้อย 3) สภาพและปัญหาการบริหารจำแนกตามประเภทของการบริหารไม่แตกต่างกัน

ชุติพร ผาตินินนาท (2548, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการที่ ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงาน วิชาการของการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามความคิดเห็นของผู้บริหารและ ครูผู้สอน ปรากฏว่า การจัดทำเครื่องมือและแบบบันทึกข้อมูลทางวิชาการ มีค่าคะแนนเฉลี่ย สูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การกำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน การนิเทศ ภายใน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศงานวิชาการ การบริหาร การเรียนการสอน การจัดทำโครงการและแผนปฏิบัติงาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การมอบหมายงานวิชาการ และการจัดทำปฏิทินงานวิชาการ จึงนับว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่พัฒนาขึ้นนี้ สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พรทิพย์ กล้ารบ (2549, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหางานบริการ สื่อการศึกษาของบุคลากรศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีระดับปัญหางานบริการ สื่อการศึกษาของบุคลากร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการ จัดบริการอยู่ในระดับน้อย 2) บุคลากรศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมีประสพการณ์

ต่ำกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ 5 ปีขึ้นไป กับตำแหน่งข้าราชการ มีปัญหาทางการบริการ สื่อการศึกษาของบุคลากรศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

วนิดา ศรีเมืองใต้ (2550, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การบริการงานของผู้บริหารของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีแนวการจัดประสบการณ์ให้แก่นักเรียน โดยการเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ควบคู่กับวิชาการ มีการส่งเสริมบุคลากรเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา มีการจัดทำบัญชี การเงินและทะเบียนรับ - ส่งเอกสารอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน จัดให้มีบริการรถรับ - ส่งนักเรียน มีสนามเด็กเล่นที่สมบูรณ์ และจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ถึงผู้ปกครอง รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ส่วนปัญหาการบริการงานของผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ คือ นโยบายการจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง ครูที่จบการศึกษาทางด้านการศึกษาปฐมวัยไม่เพียงพอ การตรวจสอบบัญชีไม่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และขาดการสนับสนุนจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

วันทนา เมืองจันทร์ (2550, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยติดตามผลการบริการงานของผู้บริหารสถานศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริการงานโรงเรียนหลังการประชุมปฏิบัติการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการประเมินในการพัฒนาการวางแผนการบริการงานในโรงเรียน เพื่อปรับปรุงโรงเรียน การสร้างและพัฒนาทีมงาน การบริการงานอาคาร สถานที่ การประเมินผลและปรับปรุงแผนต่อเนื่อง การบริการงานทั้ง 5 ด้านนี้มีระดับการปฏิบัติประจำหรือปฏิบัติในระดับประมาณร้อยละ 81-100 ส่วนอีก 7 ด้านจะมีระดับปฏิบัติเสมอ หรือปฏิบัติในระดับประมาณร้อยละ 61-80 2) ระดับปฏิบัติของการบริหารโรงเรียนก่อนเข้าประชุมปฏิบัติการโครงการปฏิรูปฯ ของผู้บริหารที่มีผลการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ งานการบริหารอาคารสถานที่ การวางแผนการบริการงานโรงเรียนเพื่อปรับปรุงโรงเรียน การประเมินในการพัฒนา และการสร้างและพัฒนาทีมงาน ส่วนหลังการประชุมปฏิบัติการที่มีผลการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น งานนโยบาย งานการจัดตั้งกรรมการโรงเรียน

อภิรักษ์ เวทยนุกูล (2550, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ลักษณะบุคลิกภาพของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 1) มีทัศนคติชอบลักษณะพื้นฐานความคิดในการรับรู้ข้อมูลต่างๆ โดยผ่านประสาทสัมผัส เรียกว่ามีพื้นฐานความคิดแบบ "ประสาทสัมผัส" (sensation = S) คิดเป็นร้อยละ 95.00 และมีลักษณะพื้นฐานความคิดในการรับรู้ข้อมูลโดยผ่านการใช้ "วิจารณ์ญาณ" (intuition=N) คิดเป็นร้อยละ 5.00 คิดเป็นสัดส่วน 19 : 1 2) มีทัศนคติในการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐาน "วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเหตุและผล" (thinking=T) มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 98.80 และ

มีทัศนคติในการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐาน "วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่านิยมของบุคคล" (feeling=F) มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 1.20 คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 99 : 1 3) มีทัศนคติในการดำรงชีวิตแบบ "ชอบสังคม" (extraversion=E) คิดเป็นร้อยละ 89.10 และมีทัศนคติในการดำรงชีวิตแบบ "ชอบสันโดษ" (introversion=I) คิดเป็นร้อยละ 10.90 คิดเป็นสัดส่วน 8 : 1 4) มีทัศนคติลักษณะแบบ "การพิจารณาวางแผนอย่างรอบคอบ" (judging=J) คิดเป็นร้อยละ 97.40 และทัศนคติลักษณะแบบ "การพิจารณาสถานการณ์ยืดหยุ่น" (perceiving=P) คิดเป็นร้อยละ 2.60 คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 32 : 1

สุทธิวรรณ ตันศิริจนาวงศ์ (2550, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การติดตามผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรม และนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานจากผู้บริหารที่ผ่านการอบรม พบว่าโดยภาพรวมได้รับความรู้จากการอบรมในรายวิชาต่าง ๆ ในระดับมากขึ้นไปทั้ง 10 รายวิชา และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในระดับมากขึ้น และผลการเปรียบเทียบระหว่างความรู้ที่ได้รับและการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน พบว่าส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน มีเพียง 2 รายวิชาที่นำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานมากกว่าการได้รับความรู้ที่ได้รับ คือ วิชาการวางแผนการบริหารและการพัฒนาการศึกษาได้ตามนโยบาย และระบบข้อมูลและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ 2) การศึกษาผลการบริหารงานโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่าผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากถึง 7 ด้าน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ (1) การบริหารงานนโยบาย (2) การบริหารงานอาคารสถานที่ (3) การบริหารงานกิจการนักเรียน (4) การบริหารงานธุรการและการเงิน (5) การบริหารงานวิชาการ (6) การบริหารงานบุคลากร (7) การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 3) การเปรียบเทียบผลการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า (1) ผู้บริหารโรงเรียนและอาจารย์ผู้ปฏิบัติการสอนมีความคิดเห็นต่อผลการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนชุมชนแตกต่างกัน (2) โรงเรียนดีเด่น และโรงเรียนธรรมดา มีผลการบริหารงานแตกต่างกันทุกงาน คือ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน งานนโยบาย งานวิชาการ งานธุรการและการเงิน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (3) โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีผลการบริหารงานบุคลากรแตกต่างกัน

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ฟอกซ์ (Fox, 1979, p.1777-A) ได้วิจัยเรื่อง สมรรถภาพที่พึงประสงค์ในอนาคตของศึกษานิเทศก์ พบว่ามีสมรรถภาพที่จำเป็นถึง 7 ด้าน เรียงตามความสำคัญเฉพาะด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร คือ ความสามารถในการมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ 2) ด้านทักษะความเป็นผู้นำ คือ ความสามารถในการเป็นผู้นำทางการ

วางแผน และนโยบายการศึกษา ร่วมกับสถานศึกษา 3) ด้านการประชาสัมพันธ์ คือ ความสามารถในการสร้างความเข้าใจและการขอความสนับสนุนจากชุมชน 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร คือ ความสามารถในการพิจารณาและตีความต้องการและความจำเป็นของสังคม คณะครู ผู้ร่วมงานและนักศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น 5) ด้านการบริหารงานธุรการ คือ ความสามารถในการเตรียมและวิเคราะห์งบประมาณ 6) ด้านกฎหมายการศึกษา คือ ความสามารถในการสร้างความมั่นใจว่าการปฏิบัติงานต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปโดยถูกต้อง อยู่ในขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดให้ปฏิบัติ และ 7) ด้านการบริหารงานวัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ความสามารถในการจัดหา บำรุงรักษาและบริการ

แอกเช (Agthe, 1979, abstract) ได้วิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูใหญ่และครูน้อยยอมรับว่างานปรับปรุงการเรียนการสอน ต้องทำเป็นคณะโดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน 2) ครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารงานอื่นๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษามากยิ่งขึ้น 3) ครูใหญ่และครูน้อยมีความเห็นตรงกันว่า โครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียน และ 4) นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงแสดงบทบาทของครูใหญ่จากผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน และมีการทำงานเป็นคณะมากยิ่งขึ้น

แมคกัฟฟี (Mc guffey, 1980, p.15) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานธุรการของโรงเรียนในสหรัฐอเมริกาโดยเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติหน้าที่งานธุรการและการเงิน โดยเฉพาะระดับหัวหน้า ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารงานธุรการในโรงเรียนให้ความสำคัญกับงานการเงินในระดับสูงมากที่สุด โดยให้เหตุผลว่าเป็นงานที่ต้องรับผิดชอบมากกว่างานอื่นๆ 2) การบริหารงานธุรการในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน จะมีเทคนิคในการบริหารงานต่างกัน 3) ผู้บริหารงานธุรการที่มีใบประกาศนียบัตรรับรองความสามารถ มักจะได้รับความเชื่อถือในการบริหารงาน 4) จากการวิจัยในขณะนั้น พบว่า สภาพบริหารงานธุรการมีความสลับซับซ้อน การมอบหมายหน้าที่การงานแก่บุคลากรแต่ละคนจำเป็นต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ และ 5) ผู้บริหารงานธุรการ หรือผู้ที่รับผิดชอบงานธุรการ ควรได้รับการฝึกอบรมก่อนมอบหมายตำแหน่งหน้าที่ โดยเน้นการสร้างทักษะในเรื่องของการมอบหมายภารกิจ (delegation) การสร้างแรงจูงใจ (motivaion) การติดตามและการควบคุมงาน (monitoring and control) รวมทั้งการฝึกอบรมให้มีความรอบรู้ ความชำนาญในด้านระเบียบงานธุรการโดยตรง

ลู (Liu, 1985, abstract) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมผู้นำในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า แบบสอบถามพฤติกรรมผู้นำทางการสอน (instruction leadership behavior questionnaire:ILBQ) ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์สูงกับความสำเร็จของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดโรงเรียน จำนวนปีของการดำรงตำแหน่งผู้บริหาร และจำนวนของผู้ช่วยผู้บริหาร

ชีท (Sheet, 1987, p.3309-A) ได้วิจัยเรื่อง ความเห็นและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนครู - อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในประเทศแคนาดา ด้านการพัสดุ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการก่อสร้าง การจัดซื้อวัสดุต่างๆ โดยครู - อาจารย์เป็นเพียงผู้เสนอรายการซื้อและวัสดุที่ต้องการใช้ ส่วนผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทผู้บริหารโรงเรียนน้อยมาก

อุมุโซ (Amuso, 1988, p.4248-A) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารงานของผู้บริหารระดับกลางในรัฐเพนซิลวาเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ด้านบทบาทเกี่ยวกับการพัสดุ พบว่า การปฏิบัติงานพัสดุอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทหน้าที่ที่กระทำมากได้แก่ งานวิชาการและงานบริหารทั่วไป

กูธฮาร์ด (Goodhart, 1991, abstract) ได้วิจัยเรื่อง ลักษณะของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐที่มีประสิทธิภาพในด้านวิชาการ ซึ่งการวิเคราะห์โดยศึกษาผลผลิตทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการ ความสำเร็จของโรงเรียนและประสิทธิภาพของการวัดผล พบว่า ความเป็นผู้นำในด้านการจัดองค์กรของผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมของครูปฏิบัติการสอนและความเป็นหนึ่งเดียวของสถานศึกษามีความสัมพันธ์ต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน และส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพซึ่งกันและกัน

ไวท์ (White, 1993, abstract) ได้วิจัยเรื่อง ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษากับการบริหารหลักสูตรและผสมผสานพิเศษ จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อศึกษาการนิเทศหลักสูตรพิเศษและทัศนคติของครูใหญ่ต่อบทบาทการนิเทศ ประชากรที่ใช้ศึกษาคือครูใหญ่โรงเรียนในเมืองของตำบลฟีนิกซ์ โดยใช้วิธีการวิจัยหลายวิธีการรวมทั้งใช้แบบสำรวจ 105 ข้อ และสัมภาษณ์เจาะลึก โรงเรียนที่ศึกษาสัมพันธ์กับการศึกษาพิเศษ ฝ่ายโรงเรียน การประเมินและการทดแทนความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียนดีมาก แต่กับบิดามารดาน้อยมากในการศึกษาของนักเรียน

คอตแมน (Cottman, 1998, abstract) ได้วิจัยเรื่อง ความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครองเพื่อคัดเลือกและกำหนดโครงการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน พบว่า การที่ครูจะจัดโครงการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนโดยขอเรียรายเงิน มักจะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ แต่ถ้าหากขอความร่วมมือโดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนแล้วก็จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี สำหรับเหตุผลรองลงมาในการเลือกโรงเรียนของผู้ปกครอง คือ รายได้ครอบครัวและพื้นฐานทางคุณธรรม ความเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการองค์การในโรงเรียนมี 8 ข้อ ดังนี้ 1) เป็นระบบ 2) กระจายอำนาจ 3) มีความอิสระแบบเอกชน 4) ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามที่ต้องการ 5) มีลักษณะเป็นผู้นำ 6) มีอิทธิพลต่อการแข่งขัน 7) มีความสัมพันธ์ชุมชนดี และ 8) มีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

ลีโอน (Leone, 1998, p. 2409-A) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนชุมชนที่ใช้โปรแกรมตัวอย่าง ระหว่างโรงเรียนท้องถิ่นที่ห่างไกลกับโรงเรียนที่หมู่บ้านในมลรัฐอาแคนซอ จากโรงเรียนชุมชนที่ใช้โปรแกรมตัวอย่างมีประสบการณ์ตรง 50 โรงเรียนและโรงเรียนที่มีประสบการณ์ไม่แน่นอน 50 โรงเรียน ปรากฏผลดังนี้ 1) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระหว่างหมู่บ้านห่างไกลกับหมู่บ้านอื่น เพื่อกระจายงบประมาณให้แก่โรงเรียนชุมชนเพื่อการจัดกิจกรรมและเพื่อจ้างผู้บริหารโรงเรียนที่รับผิดชอบงาน และยังพบว่าโรงเรียนห่างไกลได้จ่ายงบประมาณเพื่อกิจกรรมและจ้างผู้บริหารโรงเรียนเป็นจำนวนมาก 2) พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระหว่างหมู่บ้านห่างไกลกับหมู่บ้านอื่นที่มีโรงเรียนชุมชนในเรื่องระบบการบริหารและมีบทบาทสำคัญโรงเรียนที่ห่างไกลในเรื่องระบบ และ 3) พบความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระหว่างหมู่บ้านห่างไกลกับหมู่บ้านอื่นที่มีโรงเรียนชุมชนในเรื่องเป้าหมาย การสื่อสารระหว่างภายในกับประชาชนภายนอกและมีมากสำหรับโรงเรียนที่ห่างไกลในเรื่องสื่อสาร

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการให้ผู้ปกครอง และชุมชนเกิดความพึงพอใจต่อการบริหารโรงเรียน เพราะต้องเอาใจใส่ กระตือรือร้น ส่งเสริมสนับสนุนประสานความร่วมมือในทุกฝ่ายก่อให้เกิดคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคมและผู้ปกครองควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา การบริหารงานของสถานศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการ ทำให้ครู ผู้ปกครองและชุมชนได้เกิดความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษา